د پوهنې وزارت

ټولنیزلوستونه

پنځم ټولگی

Ketabton.com

ټولنیزلوستونه د پنځم ټولگی لپاره

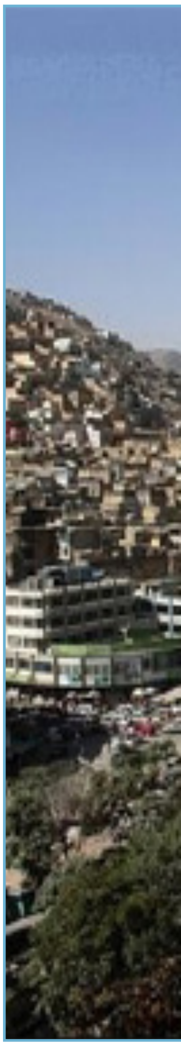

۱۳۹۹ هـ. ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې
هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی
د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو
د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، گوجر دي
پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي
هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیږي
لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به
لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر
وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې وزارت

ټولنیز لوستونه

پنځم ټولګی

د چاپ کال: ۱۳۹۹ هـ . ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب ځانګړتیاوې

مضمون: ټولنیز علوم

مؤلفین: د تعلیمي نصاب د ټولنیزو علومو څانګې علمي او مسلکي غړي

اېډیټ کوونکي: د پښتو ژبې د اېډیټ د څانګې علمي غړي

ټولګی: پنځم

د متن ژبه: پښتو

انکشاف ورکوونکی: د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تألیف لوی ریاست

خپروونکی: د پوهنې وزارت د اړیکو او عامه پوهاوي ریاست

د چاپ کال: ۱۳۹۹ هجري شمسي

برېښنالیک پته: curriculum@moe.gov.af

د درسي کتابونو د چاپ، وېش او پلورلو حق د افغانستان اسلامي جمهوریت د پوهنې وزارت سره محفوظ دی. په بازار کې یې پلورل او پېرودل منع دي. له سرغړوونکو سره قانوني چلند کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې د وزیر پیغام

اقرأ باسم ربک

د لوی او ښښونکي خدای ﷻ شکر په ځای کوو، چې موږ ته یې ژوند رابښلی، او د لوست او لیک له نعمت څخه یې برخمن کړي یو، او د الله تعالی پر وروستي پیغمبر محمد مصطفی ﷺ چې الهي لومړنی پیغام ورته (لوستل) و، درود وایو.

څرنګه چې ټولو ته ښکاره ده ۱۳۹۷ هجري لمریز کال د پوهنې د کال په نامه ونومول شو، له دې امله به د ګران هېواد ښوونیز نظام، د ژورو بدلونونو شاهد وي. ښوونکی، زده‌کوونکی، کتاب، ښوونځی، اداره او د والدینو شوراګانې د هېواد د پوهنیز نظام شپږګوني بنسټیز عناصر بلل کیږي، چې د هېواد د ښوونې او روزنې په پراختیا او پرمختیا کې مهم رول لري. په داسې مهم وخت کې د افغانستان د پوهنې وزارت د مشرتابه مقام، د هېواد په ښوونیز نظام کې د ودې او پراختیا په لور بنسټیزو بدلونونو ته ژمن دی.

له همدې امله د ښوونیز نصاب اصلاح او پراختیا، د پوهنې وزارت له مهمو لومړیتوبونو څخه دي. همدارنګه په ښوونځیو، مدرسو او ټولو دولتي او خصوصي ښوونیزو تأسیساتو کې، د درسي کتابونو محتوا، کیفیت او توزیع ته پاملرنه د پوهنې وزارت د چارو په سر کې ځای لري. موږ په دې باور یو، چې د باکیفیته درسي کتابونو له شتون پرته، د ښوونې او روزنې اساسي اهدافو ته رسېدلی نشو.

پورتنیو موخو ته د رسېدو او د اغېزناک ښوونیز نظام د رامنځته کولو لپاره، د راتلونکي نسل د روزونکو په توګه، د هېواد له ټولو زړه سواندو ښوونکو، استادانو او مسلکي مدیرانو څخه په درناوي هیله کوم، چې د هېواد بچیانو ته دې د درسي کتابونو په تدریس، او د محتوا په لېږدولو کې، هیڅ ډول هڅه او هاند ونه سپموي، او د یوه فعال او په دیني، ملي او انتقادي تفکر سمبال نسل په روزنه کې، زیار او کوښښ وکړي. هره ورځ د ژمنې په نوي کولو او د مسؤولیت په درک سره، په دې نیت لوست پیل کړي، چې د نن ورځې ګران زده‌کوونکي به سبا د یوه پرمختللي افغانستان معماران، او د ټولنې متمدن او ګټور اوسېدونکي وي.

همدا راز له خوږو زده کوونکو څخه، چې د هېواد ارزښتناکه پانګه ده، غوښتنه لرم، څو له هر فرصت څخه ګټه پورته کړي، او د زده کړې په پروسه کې د ځیرکو او فعالو ګډونوالو په توګه، او ښوونکو ته په درناوي سره، له تدریس څخه ښه او اغېزناکه استفاده وکړي.

په پای کې د ښوونې او روزنې له ټولو پوهانو او د ښوونیز نصاب له مسلکي همکارانو څخه، چې د دې کتاب په لیکلو او چمتو کولو کې یې نه ستړې کېدونکې هلې ځلې کړې دي، مننه کوم، او د لوی خدای ﷻ له درباره څخه دوی ته په دې سپیڅلې او انسان جوړوونکې هڅې کې بریا غواړم.

د معیاري او پرمختللي ښوونیز نظام او د داسې ودان افغانستان په هیله چې وګړي یې خپلواک، پوه او سوکاله وي.

د پوهنې وزیر

دکتور محمد میرویس بلخي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

شمېره	سرلیکونه	مخونه
۱	ټولنه څه وايي؟	۱
۲	انسان او ټولنه	۳
۳	ټولنيزې اړيکې	۵
٤	سولې ته د ټولنې اړتيا	۷
٥	د انسان حقونه	۹
٦	ټولنيز خدمتونه	۱۱
۷	ښوونه او روزنه	۱۳
۸	عامه روغتيا	۱٥
۹	اوبه رسول	۱۷
۱۰	برېښنا	۱۹
۱۱	مخابرات	۲۱
۱۲	د ډاک خدمتونه	۲۳
۱۳	ټولنيزې رسنۍ	۲٥
۱٤	انټرنېټ	۲۷
۱٥	ترانسپورټ	۲۹
۱٦	ښاروالي	۳۱
۱۷	پوليس	۳۳

شمېره	سرلیکونه	مخونه
۱۸	د ترافيک پوليس	۳٥
۱۹	کرنه	۳۷
۲۰	حبوبات	۳۹
۲۱	صنعتي او طبي نباتات	۴۱
۲۲	مېوې	۴۳
۲۳	سابه	۴۵
۲٤	مال ساتنه	٤۷
۲٥	پسونه	٤۹
۲٦	غوايي	٥۱
۲۷	آس	۵۳
۲۸	اوښ	٥٥
۲۹	د چرګانو فارم	٥۷
۳۰	د کبانو فارم	٥۹
۳۱	د صنايعو اهميت	٦۱
۳۲	لاسي صنايع	٦۳
۳۳	غالۍ اوبدل	٦٥
۳٤	څمياري	٦۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمېره	سرليکونه	مخونه
۳۵	خامک گنډل	۶۹
۳۶	ماشيني صنايع	۷۱
۳۷	د نساجيو او اوبدلو کارخانه	۷۳
۳۸	د درمل جوړولو صنعت	۷۵
۳۹	د سمنټ جوړولو فابريکې	۷۷
۴۰	درانه او سپک صنايع	۷۹
۴۱	تور او رنگه فلزات	۸۱
۴۲	ترکاڼي او حجاري	۸۳

شمېره	سرليکونه	مخونه
۴۳	سوداگري	۸۵
۴۴	داخلي سوداگري	۸۷
۴۵	بهرنۍ سوداگري	۸۹
۴۶	زموږ د هېواد بندرونه	۹۱
۴۷	د ژوند چاپېريال	۹۳
۴۸	اقليم	۹۵
۴۹	د افغانستان اقليم	۹۷
۵۰	د برېښنا توليد	۹۹
۵۱	د افغانستان کانونه او طبيعي زېرمې	۱۰۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنه

د څپرکي موخې

زده کوونکي به د دې څپرکي په پای کې لاندې موخوته ورسېږي.

- د ټولنې په مفهوم پوه شي.
- انسان به د ټولنیز موجود په توګه و پېژني.
- د ټولنې په پرمختګ کې د ټولنیزو اړیکو ارزښت تشریح کړای شي.
- د سولې، پخلاینې او انسان دوستی سره یې مینه او علاقه زیاته شي.
- خپل او د نورو حقونه و پېژني او هغو ته درناوی وکړي.

لومړی لوست

ټولنه څه ته وايي؟

پوښتنه: ستاسو په آند، ټولنه څه ته وايي؟

ټولنه د خلکو هغې ډلې ته ویل کېږي چې ډېره موده یې سره یو ځای ژوند کړی وي، ګډه سیمه یې په واک کې وي او ګډې موخې ولري.

د بېلګې په توګه: هغه خلک چې په یوه کلي کې ژوند کوي، د یوې کلیوالي ټولنې خلک دي، د کلیو د اوسیدونکو ګډه موخه دا ده چې د مال ساتنې او نورو چارو له لارې یو له بل سره مرسته کوي او خپل ژوند سمبالوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کلیو د خلکو شمېر لږ وي نو له دې امله کلی یوه وړه ټولنه ده.

په یوه ښوونځي کې زده کوونکي او ښوونکي هم د یوې کوچنۍ ټولنې وګړي دي، د دې ډلې ګډه موخه د علم او پوهې زده کول دي.

هغه خلک چې په یوه هېواد کې ژوند کوي، د یوې لویې ټولنې وګړي ګڼل کېږي چې هغې ته ملت ویل کېږي.

ټول مسلمانان چې په بېلابېلو هېوادونو کې ژوند کوي،د یوې لویې ټولنې وګړي دي چې د اسلامي امت په نامه یادېږي.

فعالیت

د لویو او کوچنیو ټولنو د توپیر په اړه په ډلو کې خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

١- ټولنه څه ته وایي؟

٢- د یوې کوچنۍ ټولنې، لکه: د ښوونځي، موخې څه دي؟

٣- کلیوال خلک له کومې لارې څخه د خپل ژوند اړتیاوې پوره کوي؟

کورنۍ دنده

د ټولنې په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انسان او ټولنه

پوښتنه

ستاسو په آند، انسان او ټولنه په خپلو کې څه اړیکې لري؟

ټولنه د انسانانو د راټولیدلو او د هغوی د دوه اړخیزو فعالیتونو څخه منځ ته راغلې ده چې یوځای سره ژوند کوي او ګډو موخو ته د رسیدو لپاره یو له بل سره مرسته کوي.

د انسان له ځانګړنو څخه یوه هم د هغه د ټولنیزو اړیکو درلودل دي.انسان په یوازې ځان د خپلو اړتیاوو د پوره کولو وس نه لري. له دې کبله، ټولنیز ژوند ته اړتیا لري چې په ټولنه کې خپلې اړتیاوې پوره کړي.

د ټولنې هرغړی کولای شي چې له تاسو سره د ستونزو په وخت کې مرسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي او ټولنه کولای شي چې له تاسو سره په جسمي، عاطفي او مالي برخو کې مرسته وکړي. خلک تل په خپلو کې د اړیکو د ټینګښت لپاره کوښښ کوي، د هغوی دغه اړیکې، قوانین او مقررات رامنځته کوي چې ټولنه منظموي.

موږ ته په کار دي په هغو تصمیمونو کې چې په ټولنه کې د ګډو موخو د رسېدلو لپاره نیول کېږي، د ټولنې د یو ښه او منظم غړي په توګه مرسته وکړو؛ یو بل ته لاسونه ورکړو او په ګډه د یوې ښې ټولنې په جوړولو کې کوښښ وکړو.

فعالیت

په ډلو کې د انسان او ټولنې په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- انسان په یوازې ځان خپلې اړتیا وې پوره کولای شي؟

۲- ټولنه له تاسو سره څه مرسته کولی شي؟

۳- د یوې ښې ټولنې د جوړولو لپاره څه باید وکړو؟

کورنۍ دنده

د انسان او ټولنې د اړیکو په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنيزې اړيکې

پوښتنه

ستاسو په آند، انسانان کولای شي چې له نورو سره له اړیکو پرته په ټولنه کې ژوند وکړي؟

انسانان کولای شي چې یو له بل سره اړیکې ټینګې کړي او خپل مقصد یوبل ته څرګند کړي.

نوی زیږېدلی ماشوم په ژړا سره مور او پلار پوهوي چې وږی شوی یم، خو کله چې مور شي خپله خوښي په موسکا سره څرګندوي.

ماشوم له نورو سره د اړیکو ټینګولو او د خپلو غوښتنو د پوهولو ډېر لږ توان لري، خو څومره چې لویيږي، خبرې او اشارې زده کوي چې د هغو په واسطه کولای شي له نورو سره اړیکې ټینګې کړي.

هېڅوک په یوازې ځان نه شي کولی چې خپلې اړتیاوې پوره کړي، نو ځکه یو د بل مرستې او لاس نیوي ته اړتیا لري. په خپلو کې د مرستې او اړیکو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټینګولو په ترڅ کې کولای شي چې خپلې اړتیاوې په آسانۍ سره پوره کړي.
نن ورځ د ټکنالوژۍ په پرمختګ سره د خلکو ترمنځ اړیکې د ډله ییزو ارتباطي وسایلو، لکه: موبایل، کمپیوټر، انټرنېټ او د داسې نورو له لارې ډېرې آسانې شوې دي. ژبه، په بشري ټولنه کې د اړیکو نیولو یوه مهمه وسیله ده.
انسان د ژبې په واسطه کولای شي چې ډېر مشکل مفاهیم او احساسات نورو ته انتقال کړي. که چېرته انسان خپل مطلب نورو ته نه شوای وړاندې کولای، نو بشري پوهې به هېڅکله پرمختګ نه وای کړی.
موږ په داسې حال کې چې د خپلې کورنۍ غړي یو، د خپل کلي، ولسوالۍ، ښار او د هېواد له نورو وګړو سره هم اړیکې لرو. نو له دې امله، هرڅومره چې له نورو سره زموږ اړیکې ډېرې وي، په هماغه کچه د خپلې ټولنې اړتیاوې په ښه ډول سره پوره کولای شو.

فعالیت

په ډلو کې د ټولنیزو اړیکو د اهمیت په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- له نورو سره اړیکې څه ګټه لري؟
۲- انسان کولای شي چې په یوازې توګه خپلې اړتیاوې پوره کړي؟
۳-د ټولنیزو اړیکو په ټینګښت کې ژبه څه رول لري؟

کورنۍ دنده

د ټولنیزو اړیکو په پرمختګ کې د ژبې د رول په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سولې ته د ټولنې اړتیا

پوښتنه

څه فکر کوئ، موږ سولې ته ولې اړتیا لرو؟

سوله، روغې، آرامۍ او له جګړې څخه لرې ژوند ته وايي.
ډېر کلونه کیږي چې جګړې او ګډوډۍ زموږ خلکو او هېواد ته ډېر مالي او ځاني زیانونه اړولي دي. ځکه خو موږ له هر څه د مخه سولې ته ډېره اړتیا لرو، سوله د ژوند اړتیا ګڼو او سولې ته د رسیدلو لپاره کوښښونه کوو.
سوله او آرامي ټولنه د پرمختګ او پوهې پر لوري بیايي. په ټولنه کې د سولې او امن په راوستلو سره د خلکو ترمنځ اړیکې ټینګیږي او د ماشومانو او تنکیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوانانو لپاره د ښوونې او روزنې ښې زمينې برابرېږي، د غير قانوني کارونو مخه نيول کېږي او ځوانان کولای شي چې په ډاډه او آرام زړه خپلې زده کړې پرمخ بوځي.

له دې کبله د هېواد د هر وګړي اسلامي او انساني دنده ده، چې د سولې په ټينګښت کې زيار وباسي.

فعاليت

په ډلو کې د سولې د ګټو په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

١- زموږ خلک سولې ته ولې اړتيا لري؟

٢- په کومو شرايطو کې کولای شو چې په ښه توګه تعليم او زده کړه وکړو؟

٣- د ټولنې د پرمختګ لپاره کوم شي ته اړتيا ده؟

کورنۍ دنده

د سولې د ښېګڼو په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انسان حقونه

پوښتنه

ستاسو په آند، انسان کوم حقونه لري؟

د قرآن کریم د لارښوونو او د بشر د حقونو له نړیوالې اعلامیې سره سم، د انسان حقونه دا دي:

د ژوند حق: د ژوند حق او ژوند الهي ورکړه ده. باید ټول انسانان د ځان او د نورو د ژوند ژغورنې او ساتنې لپاره هڅې وکړي، ځکه چې دا زموږ د ټولو انساني دنده ده، لکه څنګه چې خپل ژوند رابانديې ګران دی، د نورو ژوند هم را باندې ګران وي نو لازمه ده چې د بل چا ژوند ته زیان ونه رسوو.

د زده کړې حق: هرڅوک حق لري چې زده کړه وکړي، په ښوونځیو او پوهنتونونو کې خپلو زده کړو ته دوام ورکړي.

د مالکیت حق: هرڅوک حق لري چې کور، ځمکه، موټر او داسې نور ولري، موږ مسلمانان باید د نورو ملکیت ته درناوی ولرو او د نورو په مال باندې زیاتی ونه کړو.

د اوسېدلو او ګرځېدو راګرځېدو حق: هرڅوک کولای شي چې په خپل هېواد کې کور ولري او په آزادۍ سره وګرځي.تاسو کولای شئ چې په افغانستان کې هرځای ته چې وغواړئ ولاړ شئ، هرچېرته چې وغواړئ ژوند وکړئ او د نړۍ هرځای ته چې وغواړئ سفر وکړئ.

د دندې او کار آزادي: هرڅوک حق لري چې د ځان لپاره له خپل توان او خوښې سره سم یوکسب او کار وټاکي.

د سالم چاپېریال د لرلو حق: هرڅوک حق لري چې په یوه پاک او سمسور

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپېريال کې ژوند وکړي او حکومت بايد په دې اړه له خلکو سره مرسته وکړي.

برابري: ټول انسانان په خپلوکې سره برابر او مساوي دي، هېڅوک حق نه لري چې د ژبې، مذهب، سيمې او نورو له کبله يو پر بل باندې ځان ښه وګڼي،موږ مسلمانان نه يوازې په خپلو کې مسلمانان وروڼه يو، بلکې په خپلو کې برابرهم يو.

د آزادۍ حق: آزادي او شخصي مصوونيت د هرانسان حق دی،بايد چې هغه ته درناوي وکړو. هرهغه څه چې د ځان لپاره خوښوو، د نورو لپاره يې هم خوښ کړو او حق نه لرو چې د نورو آزادۍ ته زيان ورسوو.

د بيان آزادي: هرانسان حق لري هرڅه چې غواړي په ژبه يې ووايي،خو چې د اسلام د دين د اصولو پرخلاف نه وي او يا د نورو په زيان نه وي ترڅو د نورو حقونه تر پښو لاندې نه کړي، د بېلګې په توګه:موږ حق نه لرو چې نورو ته بد ووايو.

فعاليت

په ډلو کې د هرچا د حقونو په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

١- د ژوند حق بيان کړئ؟

٢- د انسان دحقونو نومونه واخلئ ؟

٣- د زده کړې حق څه شی دی، بيان يې کړئ؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د مالکيت د حق په اړه ځو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکي او سبا ته يې دې په ټولګي کې ووايي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم څپرکی

ټولنيز خدمتونه

د څپرکي موخې

زده کوونکي به د دې څپرکي په پای کې لاندې موخوته ورسېږي.

- د ټولنيزو خدمتونو په مفهوم پوه شي.
- په هېواد کې د ښوونې او روزنې په بهير پوه شي.
- د اوبو رسولو او د څښلو د پاکو اوبو په ارزښت پوه شي.
- د عامې روغتيا په مفهوم او اهميت پوه شي.
- د برښنا، مخابراتو، پوستې، انټرنېټ او ټولنيزو رسنيو د اهميت په هکله توضيحات ورکړای شي.
- د ښاروالۍ، پوليسو او د ترافيکو د پوليسو سره د مرستې روحيه پيدا کړي.

شپږم لوست

ټولنيز خدمتونه

پوښتنه

ستاسو په آند، خلک ولې ټولنيزو خدمتونو ته اړتيا لري؟

پخوا به د انسان ډېرې اړتياوې په کورنۍ او کلي کې پوره کېدلې، خو ورو ورو د ژوند د طريقو په بدلون سره د ټولو اړتياوو پوره کول د کورنۍ له توان څخه بهر شو. د دې اړتياوو د پوره کولو دنده ځانګړو ادارو ته چې د هغوی کار خلکو ته د ټولنيزو خدمتونو وړاندې کول دي، وسپارل شو.

نن همدغه اداري کوښښ کوي چې د خلکو فردي او ټولنيزې اړتياوې پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږي؛ د بېلګې په توګه: خلک د تعلیمي اړتیاوو د پوره کولو لپاره ښوونځیو، پوهنتونو، د ژوند د چاپېریال سمسورتیا او پاکۍ لپاره ښاروالۍ، د تلو او راتلو د نقلیه وسایطو د نظم لپاره د ترافیکو پولیس، د اړیکو ټینګولو لپاره مخابراتو، د پولي خدمتونو لپاره بانک او د درملنې لپاره روغتیایي کلینیکونو او روغتونونو ته اړتیاوې لري.

د دولت په جوړښت کې وزارتونه او ادارې وي چې د هغوی دنده په یوه ځانګړې برخه کې خلکو ته د خدمتونو وړاندې کول دي؛ لکه: د پوهنې، عامې روغتیا، مخابراتو، کرنې، اقتصاد او داسې نور وزارتونه دي.

هرڅومره چې وزارتونه خلکو ته په خدمت کې بریالي وي، په هماغه اندازه هېواد پرمخ ځي او په پای کې به سوکاله، او ودانه ټولنه ولرو.

فعالیت

په ډلو کې د ټولنیزو خدمتونو په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- پخوا به خلکو خپلې اړتیاوې څنګه پوره کولې؟
۲- د ټولنیزو خدمتونو ادارې څنګه منځ ته راغلې؟
۳- د ټولنیزو خدمتونو د څو بنسټونو نومونه واخلئ؟

کورنۍ دنده

ټولنیزو خدمتونو ته د خلکو د اړتیا په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونه او روزنه

پوښتنه

ستاسې په آند، ښوونه او روزنه څه ګټې لري؟

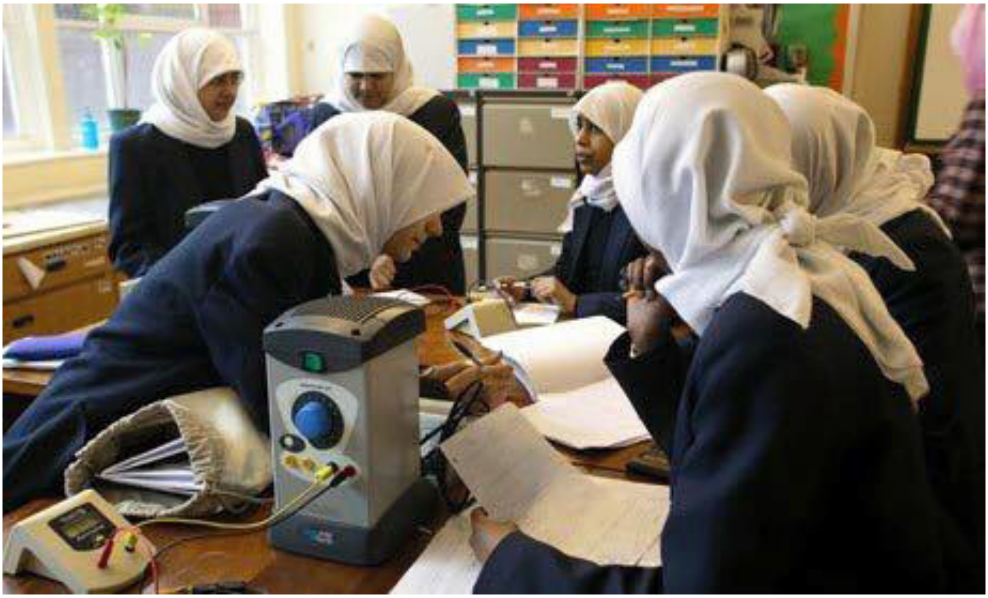

سالمه ښوونه او روزنه د ټولنې بنسټیزه اړتیا ده، چې انسانان ورته د نیکمرغه ژوند د تېرولو لپاره اړتیا لري. دې موخې ته د رسېدلو لپاره: وړکتونونه، ښوونځي، پوهنتونونه او داسې نور ښوونیز بنسټونه او مرکزونه جوړ شوي دي. د پوهنې او لوړو زده کړو وزارتونه د هېواد د ښوونیزو او روزنیزو بنسټونو په سرکې دي. ښوونځي، مدرسې، دارالمعلمینونه او داسې نور د پوهنې وزارت او پوهنتونونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوړو زده کړو په وزارت پورې اړه لري. ښوونه او روزنه د هر هېواد د پرمختګ او ترقۍ بنسټ دی.

فعالیت

په ډلو کې د ښوونې او روزنې په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- د ښوونې او روزنې او د لوړو زده کړو بنسټونه کوم دي؟
۲-ښوونځي، مدرسې او دارالمعلمینونه په کوم وزارت پورې اړه لري؟

کورنۍ دنده

په خپلو کتابچو کې د ښوونې او روزنې د اهمیت په اړه څو کرښې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عامه روغتيا

پوښتنه

ستاسو په آند، کوم شيان د ناروغۍ لامل کېږي؟

زموږ په دولتي تشکيلاتو کې د خلکو د روغتيا ساتنې لپاره، د عامې روغتيا وزارت په نامه يو وزارت شته. دا وزارت د هېواد د ټولو خلکو د روغتيا او درملنې مسؤوليت لري. د عامې روغتيا وزارت دندې په دوو اساسي برخو وېشل کېږي: د وقايې (له ناروغيو څخه د مخنيوي) برخه. دويم د ناروغيو د درملنې برخه. د عامې روغتيا وزارت له وقايې او ناروغيو څخه د مخنيوي برخه د پوليو، چيچک، شري، تيتانوس او داسې نور واکسينونه ماشومانو ته لګوي چې ماشومان د ناروغيو پر وړاندې وقايه شي؛ ځکه چې وقايه د درملنې په نسبت آسانه او ارزانه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هېواد په ټولو ولایتونو او ولسوالیو کې د روغتونو او کلینیکونو جوړول د عامې روغتیا د وزارت له دندو څخه دي. نن ورځ د دولتي روغتونونو ترڅنگ په هېواد کې زیات شخصي روغتونونه او کلینیکونه شته چې د خلکو روغتیایي خدمت کوي.

د هېواد د ټولو خلکو دنده ده چې د خپل ژوند د چاپېریال پاکوالي او ساتنې ته پام وکړي. په ناپاکه چاپېریال کې مچان، ماشي او میکروبونه وده او نمو کوي، چې د ډول ډول ناروغیو د پیدایښت او انتقال لامل کېږي. له دې امله موږ ټول باید خپلې جامې، کور، کوڅه، ښوونځی او د خپل ژوند چاپېریال پاک وساتو؛ کثافات په یوه معلوم ځای کې راټول کړو چې په بېلابېلو ناروغیو اخته نه شو.

فعالیت

په ډلو کې د عامې روغتیا د دندو په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- د ناروغیو په وړاندې خپل ځانونه څنگه وقایه کولی شو؟

۲- ماشومانو ته واکسین ولې کېږي؟

۳- موږ او تاسو د خپل کور، کوڅې او ښار په پاکوالي کې څه دنده لرو؟

کورنۍ دنده

خپله روغتیا څنگه ساتلی شئ؟ په دې اړه یو مطلب ولیکئ او سبا ته یې په ټولگي کې خپلو ټولگیوالو ته ولولئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبه رسول

پوښتنه

ستاسې په آند، اوبه ولې تصفیه کوو؟

اوبه رسول یوه شبکه او دستګاه ده چې د چینو، سیندونو او د ځمکې لاندې اوبه د ځانګړو ماشینونو په واسطه په یوه ځای کې زېرمه کوي، د پاکوالي او صحي کولو څخه وروسته يې د پایپونو او نلونو په واسطه د سیمې خلکو ته توزیع کوي، زموږ د اړتیا وړ تولې اوبه له باران یا له واورو څخه پوره کېږي چې یوه برخه یې د ځمکې لاندې زېرمه کېږي او نورې یې په سمندرونو کې توېږي. په هغو سیمو کې چې د اوبو رسولو سیستم نه شته، خلک د څاګانو، نهرونو او یا د سیندونو له اوبو څخه ګټه اخلي.

له دې مخکې چې د سیند یا څاګانو اوبه د پایپونو یا نلونو په واسطه د کورونو منځ ته ولېږل شي، باید پاکې شي، دا کار د اوبو په تصفیه خانه کې ترسره کېږي.

اوبه له تصفیې او پاکولو وروسته د پمپ په واسطه د اوبو (ذخیرې) ته لېږل کېږي.

هغه زېرمه تون (ذخیره) چې د یوې ناحیې اوبه پوره کوي باید د یوې غونډۍ یا په اوچت ځای باندې جوړه شي چې د زېرمې اوچت والی پر اوبو دایمي فشار وارد کړي او هغه د پایپ په واسطه د کور د اوبو نل ته ورسوي.

د کورونو او کارخانو کارول شوې اوبه په معمولي ډول د صفایي لپاره، د ناپاکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبو د تصفیې خــونو (تصفیه خانو) ته لېږل کېږي. وروسته بیا د پمپ په واسطه له ښار څخه بهر ته توېږي. په افغانستان کې د غیرمعیاري سیپټیک څاګانو کیندل له یوې ورځې څخه بلې ته د پاکو اوبو د کثیفولو او د ښځلو د صحي اوبو د کمښت لامل ګرځي. زموږ په هېواد کې د پاکو اوبو لاس ته راوړل لویه ستونزه ده چې دغه ستونزې د ماشومانو د مړینې د زیاتوالي او د هغې سیمې د خلکو د ډول ډول ناروغیو لامل ګرځي.

د پاکو اوبو په برابرولو او د چټلو اوبو د ایستلو دکانالونو په جوړولو سره چې د خلکو له اړینو اړتیاوو څخه ګڼل کېږي، د یو پاک چاپېریال څخه برخمن کېږو او د ډول ډول ناروغیو مخه هم نیول کېږي. موږ ته په کار دي چې له اړتیا څخه پرته اوبه له چټلې څخه وساتو او بې ځایه یې ونه لګوو.

روښانه ده چې د ښځلو پاکو اوبو ته دخلکو لاس رسی یوې سالمې او روغې ټولنې ته زمینه برابروي.

فعالیت

په ډلو کې د ښځلو اوبو ته د اړتیا په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- اوبه رسول څه ته وایي؟

۲- که د ښځلو صحي اوبه نه وي څه راپېښېږي؟

۳- د چټلو اوبو (فاضلاب) د کانالونو نشتوالی څه زیان لري؟

کورنۍ دنده

د ښځلو د صحي اوبو د ګټو په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

برېښنا

پوښتنه

ستاسو په آند، برېښنا څه ګټې لري؟

برېښنا هم د الله ﷻ د لويو نعمتونو څخه ده. برېښنا د اوبو، ګاز، نفت، باد او د هستوي انرژۍ څخه توليدېږي.

د برېښنا قوه د سيم يا کېبل په واسطه نورو ځايونو ته انتقالېږي. د برېښنا قوه د برېښنا د محرکه قوې په واسطه په فلزي هادي مزو کې حرکت کوي. په مزيوکې د برېښنا جريان ته برېښنا وېل کېږي.

برېښنا ډېرې ګټې لري، يوه ګټه يې د رڼا د انرژۍ توليد او روښنايي ده. نن خلک په ورځني ژوند کې له برېښنا څخه زياتې ګټې اخلي؛ د بېلګې په توګه: د کور په وسايلو کې، لکه: يخچال، کولر، راډيو، ټلويزيون او داسې نورو کې د برېښنا له انرژۍ څخه کار اخيستل کېږي. همدارنګه، برېښنا په صنعت، سوداګرۍ، طبابت او داسې نورو کې هم ډېر اهميت لري.

د برېښنا انرژي د خلکو لپاره د کارونو د آسانتيا او سهولت لامل کېږي. د برېښنايي وسايلو ډولونه، لکه: جارو، دجامو مينځلو ماشين، د برېښنا منقل او برېښنايي داش د کورنيو کارونه آسانه کړي دي. نن د برېښنا انرژي په ژوند کې دومره رول او اهميت لري چې پرته له هغې څخه ژوند کول ډېر ستونزمن دي. که احتياط

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسره ونه شي، برېښنا لوی خطرونه رامنځته کوي. نو د برېښنا له انرژۍ څخه سمه ګټه اخېستنه او د لاندې محافظتي ټکو رعایت کول به هېڅکله نه هېروئ:

• د لینونو د لوڅېدلو په صورت کې دواړه لینونه یو له بل سره لګېږي چې د لویو اورونو د لګېدلو لامل کېږي.

•کله چې د برېښنا د لین په لوڅو ځایونو انسان ولګېږي، برېښنا یې نیسي. هرکله چې یو څوک برېښنا نیولی وي، د هغه د خلاصون لپاره باید د برېښنا جریان پرې کړو. له دې پرته له دغه سړي سره تماس زموږ په بدن کې د برېښنا د سرایت لامل کېږي.

•د برېښنا له شارټ شویو وسایلو څخه باید کار وانه خلو.

•هېڅکله د برېښنا په صندوق (جاین بکس) او لوڅو شویو او پرې شوو مزیو لاس مه وهئ.

هغو اوبو، نمجنې ځمکې او ونو ته چې د برېښنا له مزیو سره تماس ولري، مه نږدې کېږئ.

•د اوراخېستنې په وخت کې باید د برېښنا جریان قطع کړئ.

موږ باید د برېښنا له زیات لګښت څخه ځانونه وساتو چې زموږ د نورو هېوادوالو کورونه هم روښانه شي.

فعالیت

په ډلو کې د برېښنا د خطرونو څخه د ځان ساتنې په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

١- برېښنا څه ګټې لري؟
٢- په سیم کې د برېښنا جریان ته څه شی وایي؟
٣- برېښنا د څه شي په واسطه نورو ځایونو ته لېږدول کېږي؟

کورنۍ دنده

په کور کې له کومو برېښنایي وسایلو څخه کار اخلئ؟ په دې اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخابرات

پوښتنه

ستاسو په آند، له خپلو دوستانو سره په دننه او بهرکې اړیکه څنګه نیولی شو؟

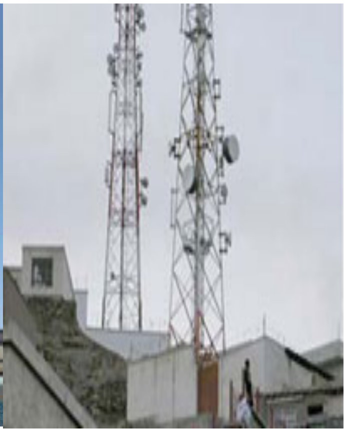

مخابرات د انسانانو ترمنځ د اړیکو نیولو او نږدې کېدلو وسیله ده. له مخابراتي وسایلو څخه په استفادې سره کولی شو په لږ وخت کې د نړۍ له پېښو څخه معلومات ترلاسه کړو.

پخوا چې ټلیفون، مخابرې او نورنقلیه وسایل نه وو، خلک به له یوه ځای څخه بل ځای ته پلي تلل. لیک او خبر رسولو به له یوه ځای څخه بل ځای ته ډېر وخت نیوه. زموږ په هېواد کې تلګراف لومړنۍ مخابراتي وسیله وه چې وکارول شوه.

د عصري مخابراتي وسایلو لکه: ټلیفون، تلګراف، فکس او موبایل په منځ ته راتلو سره نن د خوځنیو په موده کې په ټوله نړۍ کې د دوستانو له احوال څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبرېدلی شو.

د فکس ماشین د مهمو او اړینو اسنادو په انتقال کې ډېرې اسانتیاوې را منځته کړې دي.

کمپیوټر یو مدرن ماشین دی چې د بشر زیاتې اړتیاوې پوره کولی شي. کمپیوټر هرډول معلومات په خپله حافظه کې ساتي چې د اړتیا په وخت کې ترې کار اخیستل کیږي.

فعالیت

په ډلو کې زموږ په هېواد کې د مخابراتي وسایلو په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- د مخابراتي وسایلو د ډولونو نومونه واخلئ؟

۲- له کمپیوټر څخه د څه لپاره کار اخیستل کیږي؟

۳- له فکس څخه څه کار اخیستل کیږي؟

کورنۍ دنده

مخابراتي عصري وسایلو کومې اسانتیاوې را منځ ته کړې دي؟ په دې اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډاګ خدمتونه

پوښتنه

څه فکر کوئ، چې له یوه ځای څخه بل ځای ته لیک څنګه استولی شو؟

ډاګ(پُسته) هغه مؤسسه ده چې د خلکو لخوا د ځینو ارتباطي اړتیاوو د پوره کولو لپاره منځ ته راغلې ده. د پست له لارې کولی شو لیک، د مبارکۍ کارتونه، کتاب، ورځپاڼې او داسې نور شیان نورو خلکو ته د هېواد په دننه او بهرکې واستوو.

د دې لپاره چې زموږ لیک زموږ مطلوب شخص ته په خپل وخت ورسېږي، باید د هغه له پاسه پستي ټکټ ولګوو، د لېږدونکي او اخېستونکي آدرس د پاکټ پرشا باندې ولیکو او د ډاګ مسؤول ته یې وسپارو. په لیک باندې د پستي ټکټ لګول دا معنا لري چې مطلوب شخص او ځای ته د لیک د انتقال او رسولو کرایه مو تحویل کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېڅکله د لیک د پاکټ په منځ کې پیسې وانه چوی او د پیسو د لیږلو لپاره د پست مالي ادارې یا بانک ته ورشئ. که چېرته خلك له نورو خلکو سره د خپلو اړیکو ټینګولو لپاره له ډاګ څخه کار واخلي، ډېرې ستونزې به یې په آسانی سره حل شي.

فعالیت

په ډلو کې د ډاګ د خدمتونو په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- که غواړئ چې کوم ملګري ته مو چې په بل ښار کې ژوند کوي لیک واستوئ، له کومې وسیلې څخه کار اخلئ؟

۲- که وغواړئ چې لیک د ډاګ له لارې واستوئ، دا کار څنګه ترسره کوئ؟

۳- پستي ټکټ څه شی دی؟

کورنی دنده

د ډاګ د خدمتونو په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنيزې رسنۍ

پوښتنه

ستاسو په آند، ټولنيزې رسنۍ څه اهميت لري؟

هغه وسايل چې دنده يې خلکو ته د معلوماتو او خبرونو رسول وي، رسنۍ بلل کيږي.

ټولنيزې رسنۍ د عامه افکارو په روښانولو کې ډېر اهميت لري. دا وسايل زيات ډولونه لري، لکه: ورځپانه، مجله، ټلويزيون، راډيو، کمپيوټر، انټرنيټ او داسې نور. ټولنيزې رسنۍ موږ له هر ډول پېښو څخه خبروي، د هوا حالات موږ ته رانښيي، د نړۍ له علمي او تکنالوژيکي پرمختګونو څخه مو خبروي، سياسي، اقتصادي، فرهنګي او ورزشي معلومات او خبرونه خلکو ته وړاندې کوي.

رسنۍ دنده لري چې پر خبر رسولو سربېره له ښوونيز، علمي، تفريحي، د خوښيو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروګرامونه او د طبیعي او غیر طبیعي پېښو په اړه خبرونه هم برابر کړي چې په دې توګه رسنۍ د عمومي ښوونو وسیلې هم دي.

باید تل کوښښ وکړو چې له رسنیو څخه معقوله ګټه واخلو او له هغو مطالبو، تصویرونو او فلمونو څخه چې زموږ د اسلامي، اخلاقي، کلتوري او فرهنګي ارزښتونو څخه لېرې دي ځانونه وساتو.

فعالیت

په ډلو کې له رسنیو څخه د معقولې ګټې اخیستنې په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

١- د ټولنیزو رسنیو د وسایلو نومونه واخلئ.

٢- رسنۍ له کومو پېښو څخه موږ خبروي؟

٣- له رسنیو څخه باید په څه ډول کار واخلو؟

کورنۍ دنده

د رسنیو د اهمیت په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انټرنیټ

پوښتنه

ستاسو په آند، له انټرنېټ څخه څه ډول ګټه اخېستلای شو؟

انټرنېټ د اړیکو نیولو یوه وسیله ده چې د نړۍ کمپیوټرونه یو له بل سره نښلوي. د کمپیوټر په واسطه هرڅوک کولای شي چې په نړۍ کې له نورو کمپیوټرونو سره اړیکې ونیسي او په هغې کې له موجودو معلوماتو څخه ګټه واخلي.

نن د انټرنېټ کارول عام شوي دي. د انټرنېټ له لارې کولای شو چې د علمي، فني، اقتصادي، سوداګریزو، فرهنګي او د وروستیو ټولنیزو اطلاعاتو او معلوماتو څخه خبرشو. د خپلې خوښې مجله او ورځپاڼه په کې ولولو.

د ایمیل له لارې هرچاته چې وغواړو لیک استولای شو او ځواب یې ترلاسه کولای شو. په انټرنېټ کې ډېر کتابتونونه شته چې له هغو څخه کولای شو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلې خوښې کتابونه ترلاسه کړو.

انټرنېټ د معلوماتو د تبادلې او د علمي استفادې لويه وسيله ده. له انټرنېټ څخه مثبته ګټه اخېستل د هېوادونو په پرمختګ او د ماشومانو او ځوانانو د استعدادونو په ودې او غوړېدو کې ګټور او اغېزناک دي.

فعاليت

په ډله ييز ډول د انټرنېټ د ګټو په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- انټرنېټ څه شی دی؟

۲- له انټرنېټ څخه کوم ډول معلومات لاس ته راوړلی شو؟

۳- انټرنېټ کومې اسانتياوې منځته راوړې دي؟

کورنۍ دنده

د انټرنېټ د اسانتياوو په اړه چې د خبرونو او معلوماتو په برخه کې يې منځته راوړي دي، په خپلو کتابچو کې څو کرښې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم لوست

ترانسپورټ

پوښتنه

ستاسو په آند، مالونه د څه شي په واسطه له یوه ځایه بل ځای ته لېږدول کېږي؟

ترانسپورټ له یو ځای څخه بل ځای ته د مسافرو او مالونو لېږدولو ته وايي چې د موټر، ریل، الوتکې، بېړۍ او د پایپلاین(Pipeline) په واسطه ترسره کېږي. اوس مهال په افغانستان کې ترانسپورټي خدمتونه د ځمکې او هوا له لارې ترسره کېږي.

ځمکنی ترانسپورټ د مسافرو او مالونو د لېږد په برخه کې خدمت کوي چې شخصي، ټکسي موټرې، ښاري بسونه، د هېواد د ښارونو او کلیو ترمنځ تګ راتګ کوي.

اورګاډی (ریل): اورګاډی په ځمکني ترانسپورټ کې د مسافرینو او مالونو د لېږدولو ډېره ګړندۍ او ارزانه وسیله ده، اورګاډی د نړۍ په پر مختللو هېوادونو کې د ځمکې پر سر او د ځمکې لاندې تونلونو کې چې د میټرو په نامه یادېږي هم فعالیت کوي.

د هېواد د هوایي ترانسپورټ په برخه کې اوس څلور کمپنۍ: (دآریانا افغان

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوايي شركت، كام اير، صافي او پامير) د مسافرو مالونو او د پست په رسولو كې بوختې دي. هوايي ترانسپورټ ډېر ګړندی، سوكال او ډېر لګښت لرونكې ترانسپورټي وسيله ده چې زياتره د مسافرو، مېوه جاتو او د هغو مالونو په لېږدولو كې چې وزن يې لږ وي او ارزښت يې زيات وي كارول كېږي.

زموږ په هېواد كې د كابل نړيوال هوايي ډګر چې اوس د حامد كرزي په نامه ياېږي، د كندهار نړيوال هوايي ډګر، هرات، مزار، ننګرهار او خو نور هوايي ډګرونه د داخلي او بهرنيو سفرونو لپاره كارول كېږي.

زموږ هېواد له هرې خوا په وچې پورې نښتی دی. ځكه خو سمندري فعاليتونه په كې نه شي كېدای. خو يوازې د هېواد له ځينو سيندونو څخه په سيمه ييزه كچه د كوچنيو بېړيو په چلولو كې كار اخلي.

فعاليت

په ډله ييز ډول د ځمكني او هوايي ترانسپورټ د ګټو په اړه خبرې وكړئ.

ځواب وركړئ

۱- زموږ په هېواد كې څو ډوله ترانسپورټونه دي؟ نومونه يې واخلئ.

۲- له هوايي ترانسپورټ څخه زياتره د كومو مالونو په لېږدولو كې كار اخېستل كېږي؟

۳- زموږ په هېواد كې سمندري ټرانسپورټ ولې نشته؟

كورنۍ دنده

د ترانسپورټ د ګټو په اړه په خپلو كتابچو كې څو كرښې وليكئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپاړسم لوست

ښاروالي

پوښتنه

څه فکر کوئ، موږ د خپل ښار په پاکوالي او سمسورتیا کې څه مسؤولیت لرو؟

ښاروالي د دولت یوه مهمه اداره ده چې په مرکز، ولایتونو او ولسوالیو کې فعالیت کوي. ښاروالۍ ډول ډول دندې لري چې مهمې یې دا دي:

- په ښارونو کې د واټونو پخول او د تم ځایونو جوړول.
- د پارکونو او تفریحي ځایونو جوړول.
- د مارکېټونو او راکړې ورکړې د چارو تنظیمول.
- د ښار د سمسورتیا لپاره په غونډیو کې د بوټو او نیالګیو کېنول.
- د ښار د سړکونو او کوڅو پاکول.
- له بار وړونکو لاریو، کورونو، د وکانونو او ښاریانو څخه د صفایي محصول اخیستل.

همدارنګه، په ولایتونو او ولسوالیو کې په ښاروالۍ پورې تړلې ټولې چارې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاروالۍ لخوا پرمخ ځي، خو په لویو ښارونو کې د ځای د پراخوالي له امله، هره ښاروالي په ناحیو ویشل شوې ده چې هره ناحیه د خپلې سیمې اړوندې چارې سرته رسوي.

که څه هم په ښارونو کې د سمسورتیا او پاکوالي دنده د ښاروالۍ ده، خو بیا هم خلک باید د ښارونو په سمسورتیا، د سړکونو او کوڅو په پاکوالي او د مالیې او صفایي په ورکړه کې له ښاروالۍ سره مرسته وکړي. زموږ دنده ده چې د خپلو کورونو کثافات او اضافه توکي په هغو کثافت دانیو کې چې د ښاروالۍ لخوا په ټاکلو ځایونو کې اېښودل شوي دي، واچوو. په پارکونو کې د تفریح په وخت چمنونه په پښو سره چیت او خراب نه کړو. همدارنګه، د ونو او ګلانو ښاخونه مات نه کړو، بلکې هغه وساتو او د خپل ښار په سمسورتیا کې نورهم زیار وباسو.

فعالیت

په څو ډلو وویشل شئ او د ښاروالۍ د دندو په اړه له یو بل سره خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- د ښاروالۍ مهمې دندې کومې دي؟

۲- ښاري کثافت دانۍ د څه شي لپاره دي؟

۳-د خپل کور خځلې چېرته باید واچوو؟

کورنۍ دنده

د ښار په سمسورتیا او پاکوالي کې د ښاروالۍ د دندو او خلکو د مسؤولیت په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پولیس

پوښتنه

ستاسو په آند، پولیس کومې دندې لري؟

پولیس دنده لري چې په هېواد کې نظم او امن ټینګ کړي، چې خلک د سولې او آرامۍ په فضا کې خپل ژوند وکړي.

ښنګه چې پوهېږو، خلک له هرڅه زیات نظم او امن ته اړتیا لري، د پولیسو دنده دا ده چې کوم کسان قوانینو او مقرراتو ته درناوی نه کوي، د خلکو نظم او امن ګډوډوي او د ټولنیزو اخلاقو پر خلاف کارونه، لکه: غلا، بډې اخېستل، اختلاس، د ځمکو غصب، قاچاق او داسې نور ترسره کوي، ویې نیسي او د قانون منګولو ته یې وسپاري.

پولیس د خلکو د سوکالۍ او امن په خاطر ډېرې نورې دندې هم لري چې ځینې یې دا دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د خلکو د ځان او مال ساتنه.
- د دولتي ادارو او عامه تأسیساتو ساتنه.
- د بهرنیو مؤسسو او سفارتونو ساتنه.
- د مواصلاتي لارو ساتنه.

موږ باید د سولې او امنیت د ټینګښت او د غوره ژوندانه لپاره هر وخت او په هر ځای له پولیسو سره مرسته وکړو او د خپل ځان، کورنۍ او هېواد پر وړاندې خپل مسؤولیت ترسره کړو. همدارنګه، د هغوی د اړوندو ادارو د تیلفون شمېرې ولرو چې د اړتیا په وخت کې ورته زنګ ووهو.

فعالیت

په پنځه کسیزو ډلو کې لاندې پوښتنو ته ځوابونه ورکړئ.

لومړۍ ډله: پولیس څه دنده لري؟

دویمه ډله: پولیس کوم ډول خلک څاري او نیسي یې؟

ځواب ورکړئ

۱- پولیس د کومو جرمونو مخه نیسي؟

۲- د پولیسو دندې بیان کړئ؟

۳- خلک د پولیسو په وړاندې کوم مسؤولیتونه لري؟

کورنۍ دنده

که تاسو پولیس یاست، کوم کارونه به کوئ؟ په دې اړه یو مطلب په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترافیک پولیس

پوښتنه

ستاسو په آند، ترافیک پولیس څه دنده لري؟

ترافیک پولیس د خلکو د خدمت او په ټولنه کې د نظم د راوستلو لپاره منځته راغلي دي.

د ترافیکو اداره د پلیو لارویانو او نقلیه وسایلو د تلو راتلو د څارنې مسؤولیت پر غاړه لري او په ښارونو کې د نظم د راوستلو لپاره بېلابېلې دندې ترسره کوي، لکه:

- په څلور لارو کې د ترافیکي څراغونو روښانه کول، چې موټر په وارسره تېر شي.

- چلوونکي چې د ترافیکي مقرراتو څخه سرغړوی، جریمه کوي یې او ترافیکي پېښو ته ځانونه رسوي. خلک هم دنده لري چې د ترافیک پولیسو سره مرسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي. همدارنګه، له ترافيکي مقرراتو سره بلدشي او هغو ته درناوی وکړي.

ترافيکي ځراغونو او د پليو تلونکو اړوندو مقرراتو او نښو ته پام وکړي او له امنيتي کمربندونو څخه کار واخلي. څرنګه چې په کليو کې لږ خلک اوسيږي، نقليه ماشيني وسايل ستونزې نه پيدا کوي، په ښارونو کې د نقليه وسايطو زياتوالی او د هغوی تلل راتلل د خلکو لپاره ستونزې پيدا کوي.

که ترافيکي مقررات او لارښوونې مراعات نه شي، ډېر خطرونه او ستونزې رامنځته کيږي.

فعاليت

په اووه کسيزو ډلو کې د ترافيک پوليسو د دندو په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- د ترافيک پوليسو درې ډوله دندې چې سرته يې رسوي، بيان کړئ.

۲- د ترافيک پوليسو اداره د څه لپاره رامنځته شوې ده؟

۳- د ترافيک پوليسو په وړاندې زموږ څه دنده ده؟

کورنۍ دنده

د ترافيک پوليسو ادارې ته د اړتيا په اړه ځوکرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کرنه

د څپرکي موخې

زده کوونکي به د دې څپرکي په پای کې لاندې موخوته ورسېږي.

- د کرنې په هکله معلومات ترلاسه کړي.
- له حبوباتو سره آشنا شي.
- صنعتي او طبي نباتات و پېژني.
- غلې او پلې لرونکي نباتات سره بېل کړای شي.
- د مېوو او سبو په گټو پوه او ورسره مینه پیدا کړي.
- د کرنې او کرنیزو تولیداتو د زیاتوالي سره مینه پیدا کړي.

نولسم لوست

کرنه

پوښتنه: ستاسو په آند، د کرنې تولیداتو ته وده څنگه ورکولی شو؟

افغانستان یو کرنیز هېواد دی اکثره خلک یې له پخوا زمانو څخه تر اوسه پورې په کښت او کرنه بوخت دي. د هېواد کابو $\frac{١}{٥}$ برخه کرنیزو ځمکو نیولې ده. خو د کیمیاوي سرو او مرضونو ضد درملونو لږ کارول، د کرنې زوړ سیستم کارول، د اوبو د بندونو د نشتوالي او د اصلاح شوو زراعتي تخمونو د لږو کارولو له امله حاصلات لږ دي.

د پورتنیو لاملونو د لیرې کولو او د شاړو ځمکو د کرنې لپاره د اوبو د بندونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ویالو جوړول، دکرنیز و ماشین آلاتو او له هغو اصلاح شوو تخمونو څخه ګټه اخیستل چې زموږ د هېواد له اقلیم سره برابر وي، د حیواني او کیمیاوي سرو کارول، د بزګرانو د اتحادیو جوړول، له نباتي ناروغیو سره مجادله، او د هېواد په کرنیزو چارو کې د دولت په ملاتړ سره به موږ د ښې کرنې څښتنان شو.

فعالیت

په ډلو کې د لاندې چوکاټ تش ځایونه په خپلو کتابچو کې په ځیر سره ډک کړئ.

څرنګه کولای شو چې کرنیزې چارې جوړې او حاصلات زیات کړو؟

- د ماشین الاتو څخه ګټه اخیستل.
- د اصلاح شوو تخمونو کارول.
- د اوبو لګولو د چارو سمون او د ویالو او بندونو جوړول.
-
-
- ؟

ځواب ورکړئ

۱- کوم کارونه دکرنې د ښه والي سبب کیږي؟

۲- کوم شیان، زموږ په هېواد کې دکرنې د حاصلاتو د لږوالي سبب کیږي؟

۳- د اوبو د بندونو جوړول په کرنه کې څه ګټه لري؟

کورنۍ دنده

ستاسو په سیمه کې کومې غلې کرل کیږي؟ د هغو نومونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حبوبات

پوښتنه

ستاسو په سمیه کې کوم ډول غلې کرل کېږي؟

زموږ د هېواد ښه او مناسبه هوا د هر ډول حبوباتو د کرلو لپاره برابره ده چې ځینې یې دلته یادوو.

الف) غلې

غنم: غنم زموږ د هېواد د خلکو اساسي خواړه جوړوي او په دوه ډول کرل کېږي، یو یې اوبیز او بل یې للمي غنم دي.

-غنم: په عام ډول د کال پر دوو وختونو کې کرل کېږي، یویې د مني غنم او بل یې پسرلني غنم چې دسیندونو، کاریزونو او چینو په اوبو خړوبېږي او له وښو څخه یې د څارویو د خوړو لپاره ګټه اخیستل کېږي.

-للمي غنم: للمي غنم د پسرلي په موسم کې د غرونو په لمنو، غونډیو او دښتو کې کرل کېږي.

جوار: جوار زموږ په هېواد کې له غنمو څخه وروسته په دویمه درجه کرل او مصرفیږي. چې له دانو څخه یې د انسانانو د خوړو، غوړو او له پاڼو او ټانټو څخه یې د څارویو د خوړو لپاره ګټه اخیستل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شولې (وريجې): د خلکو د خوړو مهمه برخه ده او زموږ په هېواد کې دوه ډوله وريجې کارول کېږي. يو ډول يې نرۍ وريجې او بل يې غټې وريجې دي.

وربشې: په افغانستان کې ډول ډول وربشې د انسانانو او څارويو د خوړولو لپاره کرل کېږي.

ب) پلي لرونکي نباتات

له لوبيا، نخود، مۍ، نسک، باقلي، مشنګ، کلول، شاخل او داسې نور پلي لرونکي نباتات دي چې زموږ د هېواد په بېلا بېلو سيمو کې کرل کېږي.

لوبيا، سويا، نخود، نسک، مۍ، باقلي او مشنګ يې ډېر پروټين لري او زموږ خلک له هغه څخه د خوړو په توګه کار اخلي. کلول او شاخل په عمومي ډول څارويو ته ورکول کېږي.

فعاليت

په ډلو کې له حبوباتو څخه د ګټې اخيستنې په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- د غلو د ډولونو نومونه واخلئ.

۲- د پلي لرونکو نباتاتو د ډولونو نومونه واخلئ.

۳- ستاسو په سيمه کې غنم په کوم موسم کې کرل کېږي؟

کورنۍ دنده

هغه حبوبات چې ستاسو په سيمه کې کرل کېږي، په خپلو کتابچو کې يې نومونه وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

صنعتي او طبي نباتات

پوښتنه

ستاسو په آند کومو نباتاتو ته صنعتي نباتات وايي؟

زموږ په هېواد کې پر غلو سربېره، صنعتي بوټي، لکه: پومبه، چغندر، ګني او داسې نور هم کرل کېږي چې په صنايعو کې د اومو توکو په توګه مصرفېږي.

پومبه: پومبه له ډېر پخوا زمانو څخه زموږ په هېواد کې کرل کېږي او د جامو لپاره ورڅخه ګټه اخيستل کېږي. د پومبې کښت ګرمې هوا او ډېرو او بو ته اړتيا لري. زموږ په هېواد کې پومبه د کندز، بغلان، تخار او بلخ په ولايتونو کې ډېره او د کاپيسا او ننګرهار ولايتونو کې په لږه اندازه چې د سيمې د خلکو اړتياوې پوره کوي کرل کېږي.

چغندر: چغندر هم د افغانستان له پخوانيو نباتاتو څخه د چې د پومبې په څېر تودې هوا ته اړتيا لري. تر هغه مهال چې د بغلان د قندو فابريکه جوړه شوې نه وه، چغندر زموږ په هېواد کې په لږه اندازه کرل کېدل، خو د بغلان د قندو فابريکې د کار په پيلدو سره د قند لرونکو چغندرو کښت د کندز او بغلان په ولايتونو کې زيات شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

گني: د گنيو اصلي ټاټوبی هندوستان دی. گني قندي مواد لري چې بوره ورڅخه جوړېږي او په هغه ځمکه کې چې توده او نمجنه هوا او ډېرې اوبه ولري ښه حاصل ورکوي. د گنيو د کرلو لپاره هغه سيمې چې تود او نمجن اقليم لري لکه ننگرهار، کونړ، بغلان ولايتونه مناسب دي.

دافغانستان طبي نباتات: زموږ گران هېواد افغانستان چې په معتدله سيمه کې پروت دی، زيات طبي بوټي يې په بېلابېلو سيمو کې راشنه کېږي چې څه نا څه يې د هېواد په د ننه کې د خلکو له خوا په دوديز طبابت کې کارول کېږي،لکه: سپيرکی، باديان، زرشک، د بابوني گل، زوف، سپيغول او داسې نور او د دې طبي بوټو يو څه برخه،لکه: خوږه وله، زعفران، زيره او نور له هېواد څخه بهر ته صادرېږي. تېل لرونکي نباتات، لکه: کونځلې، شړشم، زغر او نور هم زموږ په هېواد کې کرل کېږي.

فعاليت

په ډلوکې د لوست په مهمو ټکو باندې بحث وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- پومبه د هېواد په کومو ولايتونو کې ډېره کرل کېږي؟

۲- د جغندرو او گنيو د کښت سيمې معرفي کړئ؟

۳- د هېواد کوم طبي بوټي بهر ته صادرېږي؟

کورنۍ دنده

د صنعتي نباتاتو د گټو په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېوې

پوښتنه

ستاسو په فکر، مېوې د انسان بدن ته څه ګټې لري؟

زموږ د هېواد هوا باغدارۍ ته برابره ده. زموږ زیاتره خلک په باغدارۍ بوخت دي. مېوې د ویټامینونو او منرالونو سرچینه ده او په هېواد کې د کرنیزو مهمو تولیداتو له جملې څخه شمېرل کېږي. د افغانستان مشهورې مېوې انګور، منې، ناک، انار، آلو، آلوبالو، شفتالو، آلوبخارا، ګیلاس، توت، شاه توت، بادام، پسته، جلغوزي، انځر، زیتون، زردآلو، بهي، سنځلې، عناب، خټکي، هندوانې، نارنج، لیمو، مالټې، سنترې، کینو او داسې نورې دي.

هرکال یوه زیاته اندازه وچې او تازه مېوې چې د جنس، خوند او ډولونو له اړخه نړۍ کې بې ساري دي بهرته صادرېږي.

د نیالګیو کېنول، د مېوه لرونکو ونو او باغونو ښه مراقبت او ساتنه د ښوالۍ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تولیداتو د ودې او د ژوندانه د ښه ښیرازه چاپېریال او د پاکې هوا د منځ ته راتګ سبب کېږي.

فعالیت

په ډلوکې دغو مېوو د ډولونو په اړه چې زموږ په هېواد کې پیدا کېږي، بحث وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- کومې مېوې له هېواد څخه بهرته صادرېږي؟

۲- مېوې د کومو شیانو سرچینه ده؟

۳- د باغونو ښه ساتل څه ګټه لري؟

کورنۍ دنده

ستاسو په سیمه کې چې د مېو و کوم ډولونه شته، په خپلو کتابچو کې یې نومونه ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سابه

پوښتنه

فکر وکړئ، ستاسو په سیمه کې کوم ډول سابه کرل کېږي؟

د افغانستان هوا د سبو کرلو لپاره مناسبه ده. سابه د مېوو په څېر د ویټامینونو او منرالونو سرچینه ده چې کچالو، توربانجان، رومیان، ګازرې، ټېپر، ملۍ، پیاز، هوګه، لبلبو، کدو، بادرنګ، ترایي، کرم، ګلپي، بینډۍ، کاهو، مرچک او داسې نور یې شامل دي، په افغانستان کې کرل کېږي او زموږ خلک په ورځنیو خوړو کې ور څخه ګټه اخلي. د یادونې وړ ده چې د شفتل او رشقې کرل هم زموږ په هېواد کې دود دي او په عمومي ډول د څارویو د خوراک لپاره هم تازه او هم وچ (دبېدې په شکل) کارول کېږي. شفتل او رشقه له هوا څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نایټروجن اخلي، د ریښو په واسطه یې ځمکې ته ورکوي چې په دې ترتیب سره ځمکې ته قوت ورکوي او د راتلونکي کال لپاره یې کرلو ته چمتو کوي.

مور او تاسو باید هره ورځ له خامو او پخو سبو څخه ډېره ګټه واخلو؛ ځکه چې سابه د ویټامینونو او منرالونو سرچینه ده او زموږ د بدن د روغتیا او سلامتۍ لپاره ډېر ګټور دي.

فعالیت

د سبو د اقتصادي او حیاتي اهمیت په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- سابه د کومو شیانو سرچینه ده؟

۲- د سبو د ډولونو نمونه واخلئ.

۳- کوم سابه پاخه خوړل کېږي؟ نمونه یې واخلئ.

۴- د شفتل او رشقې کرل د کرنیزو ځمکو لپاره څه ګټه لري؟

کورنۍ دنده

د هغو سبو ډولونه لست کړئ چې ستاسو په سیمه کې کرل کېږي او بیا یې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم څپرکی

مال ساتنه

د څپرکي موخې

زده کوونکي به د دې څپرکي په پای کې لاندې موخوته ورسیږي.

- د مالدارۍ په ارزښت او مفهوم پوه شي.
- د پسونو او غوبیانو د روزنې او ساتنې په هدف پوه شي.
- د آسونو او اوښانو ګټه اخیستنه تشریح کړای شي.
- د چرګانو او کبانو د فارمونو د ودې او پراختیا سره مینه پیدا کړي.

څلور ویشتم لوست

مال ساتنه

پوښتنه: ستاسو په فکر، په افغانستان کې څو ډوله اهلي څاروي روزل کیږي؟

زموږ په هیواد افغانستان کې ډول ډول وحشي او اهلي څاروي ژوند کوي. اهلي څاروي، لکه: غوايي، اوښان، آسونه، وزې، قچرې، خره، غژګاو او داسې نور دي. وحشي څاروي، لکه: زمری، پړانګ، سورلنډی، شرمښ، غرڅه، هوسۍ، ګیدړ، سوی، بیزو، یګه، شکونړ او داسې نور دي.

همدارنګه، زموږ په هیواد کې کورني مرغان، لکه: چرګان، هیلۍ، فیل مرغ، کوترې او داسې نور ډېر دي ، صحرايي مرغان، لکه: زرکان، صحرايي چرګان،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چنچڼې، سیسی، زاڼې، صحرايي هېلۍ، بلبل، کارغه، باز، باښه، عقاب، ټپوس او داسې نور شته.

اهلي څاروي په کرنیزو چارو، د مالونو په لېږد راليږد، د کورنیو د اقتصاد د لوړوالي، د غوښو او لبنیاتو، لکه: شیدو، مستو، کوچو، غوړيو، شړومبو، پنېر او داسې نورو ګټو لپاره ساتل کېږي.

فعالیت

د اهلي او وحشي څارويو د اهمیت په اړه په ډلو کې سره خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- ستاسو په سیمه کې کوم ډول اهلي څاروي روزل کېږي؟ نومونه يې واخلئ.

۲- تاسو چې په کومه سیمه کې ژوند کوئ، د هغې په غرونو او دښتو کې کوم ډول وحشي څاروي پیدا کېږي؟

۳- کورني او صحرايي مرغان یو له بل سره څه توپیر لري؟

کورنۍ دنده

ستاسې په سیمه کې چې کوم صحرايي او کورني څاروي ژوند کوي، نومونه يې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پسونه

پوښتنه

څه فکرکوئ، ستاسو په سیمه کې څو ډوله پسونه موجود دي؟

د افغانستان اوبه هوا او ځمکه د پسونو د روزنې لپاره ډېره مناسب ده. له همدې امله، د افغانستان خلک پر کرنې سربېره مالونه هم ساتي. زموږ کوچي هیوادوال د څارویو، په ساتلو بوخت دی. په ژمي کې تودو سیمو او په اوړي کې سړو سیمو ته ځي. زموږ په هیواد کې بېلابېل سیمه ییز پسونه، لکه: قره قل، هزاره‌گي، بلوچي، ترکي (قطغني)، هراتي، بادغیسي، کندهاري او داسې نور روزل کیږي.

په افغانستان کې د پسونو روزل او ساتل ډېر اقتصادي او سوداګریز تجارتي ارزښت لري. د پسونو له غوښو، شیدو، پنیرو، مستو چې د ویټامینونو پروټینونو مهمه سرچینه ده، ډېره ګټه اخیستل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له وړيو څخه يې غالۍ، ټغر، شړۍ، دستکشې، جورابې، وړين ټوکران او لمڅې جوړيږي او ځينې يې بهرته هم استول کيږي، د قره قل پوستکي زموږ د هېواد مهم صادراتي توکي دي. وړۍ، پوستکي او کولمې يې هم بهرته استول کيږي. د هېواد په غرنيو سيمو کې وزې ډېرې روزل کيږي چې د هغوی له غوښو، وژغنو، شيدو او مستو څخه يې ګټه اخيستل کيږي. د پسونو په روزلو کې بايد تل د تجربه لرونکو کسانو او ترنرانو له مشورو څخه ګټه واخيستل شي.

په بهرنيو هېوادونو کې پسونه په فارمونو کې ساتل کيږي. دغه طريقه بايد زموږ په هېواد کې هم دود شي.

فعاليت

په ډلو کې د وزو او پسونو د اهميت په اړه بحث وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- لبنيات چې د ويټامينونو او پروټينونو سرچينه ده، نومونه واخلئ؟

۲- د وزو او پسونو اقتصادي اهميت بيان کړئ؟

۳- که پسونه مو ناروغ شي، څه بايد وکړو؟

کورنۍ دنده

د وزو او پسونو د غذايي ارزښت په اړه په خپلو کتابچو کې يوه لنډه مقاله وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوايي

پوښتنه

ستاسو په آند، د غواوو او غوايانو ساتل په کورني اقتصاد کې څه اهميت لري؟

غواوې او غوايي د کورنيو ژويو له ډلې څخه دي چې خلک يې په کورونو او فارمونو کې ساتي. له غويانو څخه په قلبه کولو، د مالونو په لېږد رالېږد او غوښو څخه يې ګټه اخيستل کيږي. او همدا راز د غواوو له غوښو، شيدو او مستو څخه په خوراکي توکو کې ګټه اخيستل کيږي.

غوايي بېلابېل ډولونه لري، لکه کوپي لرونکي غوايي، چې د هېواد په سهيل ختيځو او سهيل لوېديځو سيمو کې روزل کيږي. مېښې د هېواد په ختيځو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

سهيلي سيمو او غژگاو په شمال ختيځو سيمو لکه د بدخشان (پامير) کې روزل کيږي.

غوايي د کورنيو په اقتصاد کې ډېر اهميت لري، ځکه خو لازم دي چې په ټاکلي وخت هغو ته اوبه او واښه ورکړل شي او هم يې د استوګنې ځای هره ورځ پاک او وچ کړو او کله چې ناروغ شي بايد روغتيايي کتنځي ته يې بوځو.

همدا راز، د هغوی اصلاح شوي نسلونه بايد په فارمونو کې وساتل شي.

فعاليت

په ډلو کې د غوايانو د اقتصادي اهميت په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱-غوايان د کومو موخو لپاره ساتل کيږي؟

۲-کوپي لرونکي غوايان د هېواد په کومو سيمو کې ساتل کيږي؟

۳- غژګاو د هېواد په کومو سيمو کې روزل کيږي؟

کورنۍ دنده

د غوايانو د اقتصادي اهميت په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

آس

پوښتنه

څه فکر کوئ، ستاسو په سيمه کې آسونه د څه لپاره روزل کيږي؟

آريايان لومړني خلک وو چې آس يې اهلي کړ. په عمومي توګه زموږ په هېواد کې درې جنسه آسونه شته دي.

۱- قطغني آسونه: ډېر د بغلان، تخار، کندز، فارياب، سرپل، جوزجان او بلخ په ولايتونوکې روزل کيږي چې متوسط او برابر اندام، چټک رفتار او تېز مزاج لري.

۲- ترکمني آسونه: ډېر د مزارشريف او قطغن په سيموکې پيداکيږي او د قطغني آسونو په پرتله غټ او جګ دي.

۳- هراتي آسونه: يوازې د سورلۍ لپاره دي چې ښه برابر اندام او ښه رفتار لري، خو د قطغني آسونو په پرتله چټک او تند خويه نه دي. ملا، نس، پښې او غاړه يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوړده ده.

له آسونه ښځه په سورلۍ، وزلوبه، ګاډۍ او نيزه وهلو کې ګټه اخيستل کېږي، خو هغه آسونه چې د مالونو په لېږد را لېږد کې ورځخه کار اخيستل کېږی، يابو ورته ويل کېږي.

آسونو ته بايد په ځګو آخورونوکې وابنه واچول شي، د ساتلو ځای يې پاک وي او همدا راز، يې د روزنې او د نسل د ښه والي لپاره له تجربه لرونکو خلکو او وترنرانو سره مشوره وشي؛ د آسونو نعلونو ته هم بايد تل پام وشي.

فعاليت

په ډلو کې د آسونو د اهميت په اړه بحث وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- زمونږ په هېواد کې د آسونو څو جنسه شته؟

۲- قطغني آسونه زمونږ د هېواد په کومو ولايتونو کې ساتل کېږي؟

۳- له هراتي آسونو ځخه د څه لپاره کار اخيستل کېږي؟

کورنۍ دنده

د وزلوبې په اړه يو مطلب په خپلو کتابچو کې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوښ

پوښتنه

څه فکر کوئ، له اوښ څخه څه کار اخېستل کېږي؟

اوښان اهلي څاروي دي چې په افغانستان کې له پخوا زمانو څخه د سوداګریزو مالونو د لېږد را لیږد لپاره ساتل کېږي. په افغانستان کې دوه ډوله اوښان (یوکوپي او دوه کوپي) موجود دي. یو کوپي اوښ ته عربي اوښ هم وایي له دوه کوپي اوښ څخه ګړندی دی او په ډېرو ځایونوکې ورڅخه کار اخیستل کېږي.

دوه کوپیز اوښ ته بلخي اوښ هم وایي او له یو کوپیز اوښ څخه پیاوړی دی. څرنګه چې اوښ د اوبو او خوراک پر وړاندې ډېر مقاومت لري، نو د صحرایي بېړۍ په نامه هم یادېږي. کوم وخت چې سوداګریزو کاروانونو د وریښمو د مشهورې لارې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چين او هند تر منځ د افغانستان له لارې څخه د اروپا خواته تگ راتگ کاوه. له اوښانو څخه به کار اخېستل کېده، خو نن د لېږد رالېږد د ماشيني وسايطو د ډېروالي له امله د هغو اهميت کم شوی دی او يوازې کوچيان ورڅخه د مالونو په لېږد راليږ د کې کار اخلي او له وړيو، غوښو او شيدو څخه يې هم گټه اخېستل کېږي.

د اوښانو د نسل د زياتوالي لپاره د ښه نسل رواجول او د هغو د ساتلو طريقه اړينه ده، چې تل له تجربه لرونکو خلکو او د حيواني کلينيکونو د ډکترانو له لارښوونو څخه گټه واخيستل شي.

فعاليت

په ډلو کې د اوښانو د اهميت په اړه خبرې و کړئ.

ځواب ورکړئ

۱- په افغانستان کې څو ډوله اوښان شته دي؟

۲- له اوښانو څخه څه گټې اخيستل کېږي؟

۳- اوښ ته ولې صحرايي بېړۍ وايي؟

کورنۍ دنده

د اوښانو د اقتصادي او غذايي اهميت په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چرګانو فارم

پوښتنه

ستاسو په آند، د چرګانو د ساتلو په اړه څه ویلای شئ؟

چرګ کورنی مارغه دی چې له پخوا څخه زموږ په هېواد کې ساتل کېږي. خلک چرګان دهګیو او غوښو لپاره روزي او ساتي يې. د چرګانو غوښې او هګۍ، د پروټين او راز راز ويټامينونو لرونکي دي چې د انسان د روغتيا لپاره ډېر ګټور دي . په افغانستان کی چرګان په کورونو او فارمونو کې ساتل او روزل کېږي. له غوښو او هګيو څخه يې د هېواد په دننه کې ګټه اخيستل کېږي او بهرته هم صادرېږي چې له دې څخه ډېره ګټه لاسته راځي. چرګان دوه ډوله دي : يو ډول يې د هګيو لپاره، او بل ډول يې د غوښو لپاره روزل کېږي. هغه چرګان چې په کورونو کې ساتل کيږي د کورنيو چرګانو په نامه يادېږي چې ښکلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ډول ډول رنګونه لري. هغه چرګان چې په فارمونوکې روزل کېږي زیاتره يې سپین دي. د چرګانو روزل او ساتل د کورنیو او هېواد د اقتصاد په پیاوړتیا کې ښه رول لري. له دې کبله باید د چرګانو روزلو ته پام وشي. د هغو دانه او اوبه باید پاک وي. همدارنګه، د اوسیدو مناسب ځای ولري او تل په کې د ناروغیو ضد درمل وشیندل شي، په خپل وخت سره واکسین شي، چې ناروغه نه شي. د چرګانو د ساتلو او روزلو لپاره باید له وترنرانو او تجربه لرونکو خلکو سره مشورې وشي. موږ باید د چرګانو ساتلو او روزلو ته پام وکړو او د چرګانو د فارمونو په پراخولو او رواجولوکې زیار و باسو.

فعالیت

په ډلو کې د چرګانو دګټو په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- د چرګانو د فارمونو جوړول څه ګټې لري؟

۲- چرګان څو ډوله دي؟

۳-له چرګانو څخه ساتنه او څارنه څنګه وکړو؟

کورنۍ دنده

د چرګانو د فارمونو د اقتصادي اهمیت په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کبانو فارم

پوښتنه

څه فکر کوئ، زموږ په هېواد کې د کبانو د روزلو فارمونه شته دي؟

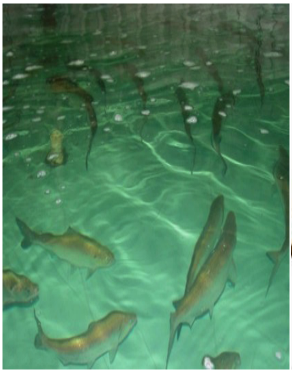

کبان د سړي وینې لرونکو حیواناتو له ډلې څخه دي چې د اوبو په خاص چاپېریال، لکه: یخو، تودو، تروو او خوږو اوبو کې ژوند کوي. کبان په آزاد ډول په اوبیز چاپېریال، لکه: په سمندرونو، سیندونو، جهیلونو او نورو کې هم ژوند کوي. څرنګه چې د کبانو غوښې ډېر اهمیت لري د هغوی په روزلو کې ډېر بدلونونه راغلي دي. اوس کبان په فارمونو کې هم روزل کېږي. زموږ د هېواد په سیندونو او جهیلونو کې هم راز راز کبان، لکه: شیرماهي، لقه ماهي، خالداره ماهي او نور ژوند کوي.
په درونټې، سروبي، کجکي، کوکچې او نورو کې د برېښنا د بندونو پروژې نه یوازې د برېښنا د تولید لپاره بلکې د نورو زیاتو بېلابېلو موخو لپاره جوړشوي دي چې له هغو څخه د کبانو روزنه هم ده.
په دې وروستیو وختونو کې د کرنې وزارت او مسلکي خلکو په مرسته د کبانو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

روزنې په برخه کې کوښښ روان دی. د کبانو د روزنې فارمونو ته د هېواد په ختیځو شمالي او جنوب لویدیځو ولایتونو کې په بېلو بېلو کچو پراختیا ورکړشوې ده چې شمېر یې (۳۵۰)فارمونو ته رسېږي او کلنۍ تولیدات یې نږدې (۱۵۰۰) ټنه دي. دا فارمونه د خلکو د اړتیا وړ حیواني پروټینونو لپاره بسنه نه کوي. پخوا به یوازې په سیندونو کې کبان نیول کېدل، خو اوس ډېر کبان له فارمونو څخه لاس ته راځي. د کب غوښه د سپینو غوښو له ډول څخه ده چې د بدن د اړتیا وړ پروتین، ویټامینونه، او مالګې لري. غوړ او کلسترول یې لږ دي. څرنګه چې د کبانو روزل د خلکو په اقتصاد کې ډېر اهمیت لري، نو له دې کبله لازمه ده چې زموږ په هېواد کې د کبانو فارمونو ته ډېره وده ورکړشي ترڅو له یوې خوا خلکو ته د کار زمینه برابره شي او له بلې خوا د فارم لرونکو اقتصاد پیاوړی شي.

فعالیت

په ډلو کې د کبانو د غوښو د اهمیت او د کبانو د ډولونو په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- کبان په کومو اوبو کې ژوند کولای شي؟

۲-په هېواد کې د کبانو د ډولونو نومونه واخلئ؟

۳- د کبانو غذايي اهمیت بیان کړئ؟

کورنۍ دنده

د کبانو د اقتصادي اهمیت په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکی
صنعت

د څپرکي موخې

زده کوونکي به د دې څپرکي په پای کې لاندې موخوته ورسېږي.

- د صنایعو په ارزښت پوه شي.
- د غالیو د اوبدلو په اقتصادي اهمیت پوه شي.
- خامک گنډنه او د څرمنو صنایع تشریح کړای شي.
- د ټولنې په پرمختگ کې د سمنټو د تولید، د سپکو صنایعو، د تورو او رنگه صنایعو، د حجارۍ او ترکانۍ د کارخانو اهمیت تشریح کړای شي.
- د صنعت له پرمختگ او پراختیا سره یې مینه او علاقه زیاته شي.

یو دیرشم لوست

د صنایعو اهمیت

پوښتنه: ستاسو په فکر، صنایع څه اهمیت لري؟

صنعت یو تولیدي فعالیت دی چې د لاس او یا ماشین په واسطه ترسره کېږي چې موخه یې د خلکو د اړتیاوو د پوره کولو لپاره له اومو او لومړنیو توکو څخه د مالونو او شیانو جوړول دي، لکه: کاني، کرنیز، مالداري او کیمیاوي توکي.

د صنایعو، په ځانگړې توگه د ماشیني صنایعو اهمیت په دې کې دی چې په لږ وخت کې د زیاتو اومو موادو شکل بدلوي او کیفیت او ارزښت یې پورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي.

زموږ خلک له پخوا څخه په کوچنیو دستګاوو کې د لاسي صنایعو په تولیداتو کې بوخت دي. ډول ډول فرشونه، جامې او د اړتیاوړ شیان، لکه: غالۍ، لیمڅي، ټغراو داسې نور شیان جوړوي.

زموږ په هیواد کې د ډېرو کانونو، ډول ډول کرنیزو حاصلاتو، مالدارۍ او ډېرې بشري قوې له شتون کیدای شي چې د صنایعو د منځ ته راتګ او پرمختګ لپاره نبې زمینې برابرې شي.

دولت هم باید د ملي صنایعو د منځته راتګ او ودې لپاره اسانتیاوې برابرې کړي، چې زموږ خلک په کار بوخت شي او زیاته اندازه اړین توکي په هیواد کې تولید شي.

فعالیت

په ډلو کې د ماشیني صنایعو د اهمیت په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- صنعت تعریف کړئ؟

۲- د ماشیني صنایعو اهمیت بیان کړئ؟

۳- اومه صنعتي توکي څه ته وایي؟

کورنۍ دنده

د هغو صنعتي توکو د ډولونو نومونه، چې ستاسو په سیمه کې تولیدیږي، په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاسي صنايع

پوښتنه

څه فکر کوئ، لاسي صنايع د کورنيو په اقتصاد کې څه اهميت لري؟

هغه صنايع چې په هغې کې د انسان له لاسي مهارت او وړو او ساده ماشينونو څخه کار اخېستل کېږي، لاسي صنايع بلل کېږي چې هغه نساجي صنعت، د ګنډلو صنعت، د ورېښمو د اوبدلو صنعت، د تارونو د ورېشلو صنعت، د چرمګرۍ صنعت، ترکاڼي، مسګري، آهنګري، زرګري، حکاکي او داسې نور صنايع دي.

د دې صنايعو زياته برخه د خلکو د ژوند د اړتياوو د پوره کولو لپاره مصرفيږي.

لاسي صنايع د کرنې او مالدارۍ سره نژدې اړيکې لري؛ ځکه د صنايعو زياتره اومه توکي له نباتاتو، لکه: پومبې، کتان، ورېښمو او له حيواني محصولاتو، لکه: پوستکو، وړيو او داسې نورو څخه لاسته راځي. زموږ په هېواد کې سپېنسين (نخي)، وړين او

(c) ketabton.com: The Digital Library

وربښمین ډول ډول توکي، لکه: غالۍ، ټغر، سطرنجۍ، لونګۍ او لیمڅي جوړیږي او له لوخوڅخه پوزي اوبدل کیږي.

د دولت پام او د تجربو تبادله د لاسي صنایعو د پراختیا لپاره زمنیه برابروي او د لاسي صــنایعو تولیدات د هېواد اقتصاد پیاوړی کوي.

فعالیت

په ډلو کې د لاسي صنایعو د اهمیت په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- د لاسي صنایعو زیاتره اومه توکي له څه شي څخه لاسته راځي؟

۲- لاسي صنایع د کرنې او مالدارۍ سره څه اړیکې لري؟

۳- د لاسي صنایعو د ډولونو نومونه واخلئ.

کورنۍ دنده

د هغو لاسي صنایعو په اړه، چې ستاسو په سیمه کې دود دي، څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

غالۍ اوبدل

پوښتنه

ستاسو په آند، د غالۍ اوبدلو د صنعت وده او پراختیا زموږ د هېواد په اقتصاد کې څه اغېز لري؟

د غالۍ اوبدلو صنعت په افغانستان کې اوږده مخینه لري. غالۍ اوبدل زموږ د هېواد له ډېر مهم صنعت څخه بلل کېږي. افغاني غالۍ د جنسیت، دوام، رنګ او ډېزاین له پلوه نړیوال شهرت لري. له افغاني غالیو څخه چې هرڅومره کار واخیستل شي په هماغه کچه یې قیمت پورته ځي. افغاني غالۍ،لکه: د آقچې دولت آبادۍ، کندزۍ، مروي یا موري، قزل اياقي، بلوڅي او داسې نورې دي. چې د هېواد په دننه او بهرکې ډېر پیردونکي لري.

د ټغر اوبدلو صنعت هم د افغانستان په ډېرو ځایونو کې دود دي. ډېر ښه ډول

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې قاقمه يې تېغر دی چې په مزار شريف، سرپل او جوزجان کې اوبدل کيږي.

د غاليو اوبدلو پراختيا زموږ د هېواد او کورنيو په اقتصاد کې ډېر رول لري.

.

فعاليت

په ډلو کې د غاليو د اقتصادي اهميت په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- زموږ د هېواد د غاليو د مشهورو ډولونو نومونه واخلئ.

۲- افغاني غالۍ له کوم پلوه ډېر شهرت لري؟

۳- افغاني غالۍ کوم ځای ته صادريږي؟

کورنۍ دنده

د غاليو د اقتصادي اهميت په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چمياري

پوښتنه

ستاسو په آند، د چمیارۍ د صنعت وده او پراختیا د کورنیو او ټولنې په اقتصاد کې څه رول لري؟

د چمیارۍ او بوټ ګنډلو صنعت د لاسي صنایعو له ډلې څخه دی چې له پخوازمانو څخه زموږ په هېواد کې دود لري. له څرمنې څخه بوټان، پوستین، پوستینچه، د اوبو مشک او د څارویو لپاره زین، تنګ (د زین ترلو رسۍ)، واګي (لګام) او افسار (ترسرۍ) جوړوي.

دې صنعت نن زموږ په هېواد کې پرمختګ کړی دی. له څرمنې څخه ډول ډول بوټونه، جمپرونه، بکسونه، لاسي بکسونه او داسې نور شیان جوړېږي. دا کار عموماً په ورو او لویو دستګاوو کې ترسره کېږي او د خلکو اړتیاوې تریوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

حده پوره کوي.

د چمیارۍ او بوټ ګنډلو د صنعت وده نه یوازې د کورنیو په اقتصاد کې زیات اهمیت لري، د ټولنې د اقتصاد په پرمختګ کې هم ډېر ارزښت لري.

فعالیت

په ډلو کې د چمیارۍ د اقتصاد د اهمیت په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- د چمیارۍ صنعت د کومو صنایعو له ډلې څخه دی؟

۲- له څرمنې څخه کوم شیان جوړېږي؟

۳- له څرمنې څخه د څارویو لپاره کوم شیان جوړېږي؟

کورنۍ دنده

د چمیارۍ د صنعت د اهمیت په اړه خو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خامک ګنډل

پوښتنه

ستاسو په آند، د خامک ګنډلو زده کول د ټولنې او د کورنیو په اقتصاد کې څه اهمیت لري؟

دا صنعت ډېر ډولونه لري، لکه: خولۍ ګنډل، غاړه ګنډل، دستمال ګنډل، پردې ګنډل او داسې نور.

خامک هم په لاس او هم د ګلدوزۍ د ماشینونو په واسطه ګنډل کېږي چې د يخن ګنډلو، خادرګنډلو، پايڅې ګنډلو او د ميز د سر دستمالونو له ګنډلو څخه عبارت دي چې د هېواد په دننه او بهر کې ډېر اخيستونکي لري.

خامک ګنډل (د ستنې ګنډل) زموږ د هېواد يو پخواني صنعت دی. دا صنعت هم د نورو صنعتونو په څېر ارزښناک دی چې د هغې وده او پراختيا د هېواد او

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کورنیو د اقتصاد د لوړوالي لامل کېږي.

فعالیت

په ډلو کې د خامک ګنډلو د صنعت د ډولونو په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- د خامک ګنډلو د ډولونو نومونه واخلئ.

۲-خامک ګنډل دکورنیو د اقتصاد په ښه والي کې څه اهمیت لري؟

۳- د خامک ګنډلو صنعت د څه شي په واسطه ترسره کېږي؟

کورنۍ دنده

ستاسو په سیمه کې کوم ډول خامک ګنډل دود دي؟ په دې اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږ دېرشم لوست

ماشيني صنايع

پوښتنه

ستاسو په فکر، زموږ په هېواد کې کوم ماشيني صنايع توليدېږي؟

ماشيني صنايع په لږ وخت کې ډېرو صنعتي اومو توکو ته په ښه ډول بدلون ورکوي او هغه د خلکو د ګټې اخيستنې لپاره برابروي. په تېرو لوستونوکې مو ولوستل چې زموږ هېواد يو کرنيز هېواد دی، نو ماشيني صنايعو هم زموږ په هېواد کې د اوبو او حرارتي برښنا په توليد سره سم په مرکز او ولايتونو کې په فعاليت پيل کړی دی.

په (۱۳۲۵) لمريز کال کې زموږ په هېواد کې ۳۹۱ وړو او غټو فابريکو فعاليت کاوه او د هېوادوالو د اړتيا وړ صنايع يې توليدول.

اوس هغه فابريکې بيارغول شوي او ترڅنګ يې ځينې نورو هم نوی کار پيل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړی دی. اوس د هېواد په مرکز او ولایتونو کې(۹) صنعتي پارکونه جوړشوي دي چې (۵۸۰)تولیدي شرکتونه پکې فعالیت کوي او په زرګونو هېوادوالو ته یې د کار زمینه برابره کړې ده.

په دې صنایعو کې د کانونو د را اېستلو، کیمیاوي صنایعو،سپکو صنایعو،لکه: د وربښمو تولیدات، نخي صنایع، د غذایي توکو صنایع، د ممیزوپاکولو، د خوړلو د مالګې، کنګل، کوکاکولا، فانتا، نباتي غوړیو، د ډوډۍ محصولات، شیریني او داسې نور شامل دي.

فعالیت

په ډلو کې د هېواد د ماشیني تولیداتو د ډولونو په اړه سره خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- د ماشیني صنایعو ځانګړتیاوې بیان کړئ.

۲- زموږ په هېواد کې څو صنعتي پارکونه فعالیت لري؟

۳- د هېواد د ماشیني صنایعو ډولونه بیان کړئ.

کورنۍ دنده

د کورني صنایعو د تولیداتو په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نساجي او اوبدلو فابریکه

پوښتنه

ستاسو په آند، زموږ په هېواد کې کوم صنعت ډېره وده کړې ده؟

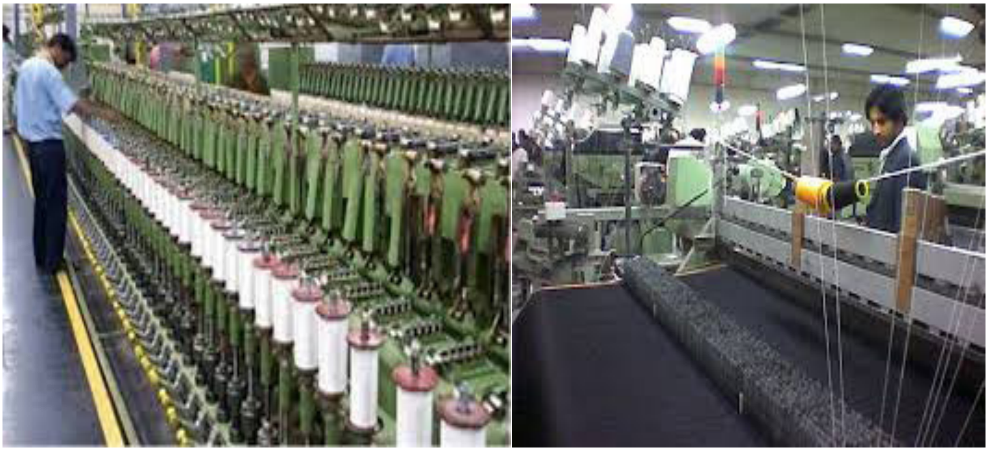

د نساجي او اوبدلو فابریکې هغه کار خونې دي چې په هغو کې د نخي، سنډي، وړیو او د وریښمو ټوټې تولید او اوبدل کیږي.

په افغانستان کې د اوبدلو بېلابېل ډولونه،لکه:د نخي، وړیو، د وریښمو ټوټې او داسې نورې دود دي. د نساجي صنعت د سپکو صنایعو یوه برخه ده. ماشیني نساجي د لومړي ځل لپاره په ۱۳۳۲ لمریز کال د کاپیسا ولایت په ګلبهار کې جوړه شوه. زموږ د هېواد د اوبدلو فابریکې، د بګرامیو نساجي فابریکه، د ګلبهار نساجي، د پلخمرۍ نساجي، دجبل السراج نساجي فابریکې، د کندهار د وړیو اوبدلو فابریکه، د پلخمرۍ د وړیو اوبدلو فابریکه او د څرخي پله فابریکه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې صنعت به په ښه او چټک تولید سره زموږ د خلکو اړتیاوې پوره کولې، خو په دې وروستیو کې دغه صنعت زيات زيانمن شوی دی.

دولت او خصوصي سکټور کوښښ کوي چې د اوبدلو صنعت ته د ودې او پرمختګ زمینه برابره کړي، چې له يو پلوه کورني توليدات وده وکړي او له بلې خوا خلکو ته کسب او کار پيدا شي له دې سره به د هېواد اقتصاد پياوړی شي او د بهرنيو توکو د واردولو مخه به ونيول شي.

فعاليت

په ډلو کې د اوبدلو صنعت په اړه يو له بل سره خبرې اترې وکړئ.

ځواب ورکړئ

١- د نساجي صنعت تعريف کړئ؟

٢- د اوبدلو او نساجي په فابريکو کې کوم توکي اوبدل کيږي؟

٣- اوبدل څه ګټه لري؟

کورنۍ دنده

د اوبدلو په اړه ځو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اته دېرشم لوست

د درمل جوړولو صنعت

پوښتنه

ستاسو په آند، د درمل جوړولو صنعت څه اهمیت لري؟

درمل هغه اندازه کیمیاوي مواد دي چې د بدن د وزن او عمر په اساس د ټاکلي وخت لپاره د متخصصو ډاکټرانو په واسطه ناروغانو ته توصیه کېږي او بېلابېل ډولونه لري،لکه: ګولۍ، شربت، کپسول، ستنې (پیچکارۍ) مرهم او داسې نور.

زموږ د هېواد خلک له پخوا زمانو څخه تر نن ورځې پورې د ناروغیو د درملنې لپاره د تجربه لرونکو کسانو په مشوره له طبي بوټو او مېوو څخه د دوا په توګه کار اخلي او هم د درملنې لپاره یوناني طبیبانو او ډاکترانو ته ورځي.

زموږ په هېواد کې لومړنۍ فابریکه چې ډول ډول درمل یې په معیاري او علمي بڼه تولیدول، د هوخست شرکت و چې د کابل په ښار کې د آلمان هېواد په مرسته جوړ شوی و او تولید یې د لوړ کیفیت لرونکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چېرته په هېواد کې د درملو جوړولو د صنعت ودې او پرمختګ ته پام وکړو، نو موږ به په راتلونکي کې په لوړ کیفیت سره د درملو جوړولو د لویو فابریکو خاوندان یو.

فعالیت

په ډلو کې د درملو د ډولونو په اړه خبرې اترې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- درمل تعریف کړئ؟

۲- زموږ په هېواد کې د درمل جوړولو لومړی شرکت څه نومیده؟

۳- خلک له طبي بوټو او مېوو څخه د څه لپاره کار اخلي؟

کورنۍ دنده

د څو طبي بوټو نمونه په خپلو کتابچو کې ولېکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سمنټ جوړولو فابریکې

پوښتنه

ستاسو په آند، زموږ په هېواد کې د سمنټ جوړولو څو فابریکې شته؟

له سمنټو څخه، د کورونو، جوماتونو، فابریکو، ښوونځیو، پلونو، سړکونو او نوروځایونو په جوړولو کې کار اخیستل کیږي. دې صنعت زموږ په هېواد کې تر یوې اندازې پورې وده کړې ده او خورا ښه کیفیت لري.

د غوري سمنټو فابریکه زموږ د هېواد له لویو فابریکو څخه ده چې د بغلان ولایت د پلخمري په ښار کې جوړه شوې ده. دا فابریکه په ۱۳۲۲ هـ.ل. کال کې د پخوانی چکوسلواکیا د هېواد په تخنیکي او اقتصادي مرستې جوړه شوې وه او له سمنټو څخه یې زموږ د هېواد د ودانیو په جوړولو کې ګټه اخیستل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سمنټو د جوړولو دويمه فابريکه د پروان په ولايت کې د جبل السراج فابريکه ده د دې فابريکې سمنټ، د غوري د فابريکې د سمنټو په څېر ښه کيفيت لري.
د جبل السراج فابريکې په ۱۳۲۷ هـ .ل. کال کار پيل کړ. اوس د دې فابريکې کلني توليدات له شاوخوا ۲۵ زره ټنو څخه پورته دي.
همدارنګه، د خلکو د زياتې اړتيا په خاطر په هرات او سمنګانو کې هم د سمنټو فابريکې د جوړولو په حال کې دي چې د دې نويو فابريکو په جوړولو سره به د سمنټو توليدات زيات او د هېواد اقتصاد به مو پياوړی شي.

فعاليت

په ډلو کې د سمنټو څخه د ګټې اخستنې په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- د غوري سمنټو فابريکه زموږ د هېواد په کوم ولايت کې ده؟
۲- د غوري سمنټو فابريکه د کوم هېواد په مرسته جوړه شوې ده؟
۳- زموږ په هېواد کې د سمنټو جوړولو څو فاربريکې شته دي؟

کورنۍ دنده

له سمنټو څخه د ګټې اخيستنې په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درانه او سپک صنايع

پوښتنه

ستاسو په فکر، درانه او سپک صنايع کوم دي؟

درانه صنايع، لکه: د اوسپنې د جوړيدلو کارخانه، درانده ماشينونه او کيمياوي صنايع زياتې پانګونې ته اړتيا لري او د توليد بېلابېل پړاوونه وهي.

زموږ په هېواد کې د دې صنعت يوازينۍ کارخانه په کابل کې د جنګلک فابريکه وه چې د کارول شوو اوسپنو په ويلي کولو يې فلزي توکي، لکه: ميز، څوکۍ، چپرکټونه، لاسي کراچۍ، مېخونه، دروازې، آلمارۍ، د موټرو پرزې، ګول سيخ او داسې نور توليدول. په دې وروستيو کې د هغې د جوړولو او بيارغونو کار جريان لري. همدارنګه، په هېواد کې د کارول شويو فلزاتو د ويلي کولو نوې کارخانې فعاليت کوي چې د هېوادوالو د اړتيا وړ ډول ډول ګاډر او ګول سيخ توليد وي.

زموږ په هېواد کې د معدني سرشارو زېرمو په درلودو سره او بيا په ځانګړې توګه د اوسپنې او مسو د پوشمېر معدنونو په شتون، د درنو صنايعو د ودې امکان شته دی.

خفيفه يا سپک صنايع: هغه صنايع دي چې د توليداتو وزن يې لږ، ليږد يې آسان او په مستقيمه توګه د خرڅلاو بازارونو ته وړل کيږي. چې ښې بېلګې يې د نساجي صنايع، د لرګيو او کاغذ صنايع او محصولات دي، چې د کورنيو توکو توليدات

(c) ketabton.com: The Digital Library

او داسې نور دي.

څرنگه چې زموږ هېواد يو زراعتي هېواد دی او د سپکو صنايعو ډېر اومه توکي (مواد) يې کرنيز او حيواني محصولات دي، له همدې امله په هېواد کې د دې صنايعو د ودې لپاره ډېر امکانات شته.

فعاليت

په ډلو کې د درنو او سپکو صنايعو د محصولاتو د ډولونو په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- درانه صنايع تعريف کړئ؟

۲- سپک (خفيفه) صنايع تعريف کړئ؟

۳- په هېواد کې د درنو صنايعو څو کارخانې موجودي دي؟

کورنۍ دنده

د درنو او سپکو صنايعو په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تور او رنگه فلزات

پوښتنه

ستاسو په آند، زموږ په هېواد کې له تورو او رنگه فلزاتو څخه څه گټه اخېستل کېږي؟

تور فلزات

اوسپنه، چودن، پولاد او نور هغه فلزات چې تور یا تور ته ورته رنگ ولري د تورو فلزاتو په نامه یادیږي. د تورو فلزاتو صنعت د اوسپنې د را اېستلو، ویلي کولو، د فولادو د جوړولو تولید او د هغو صنعتي کیدو ته وایي چې ډېره گټه ورڅخه اخیستل کیږي.

زموږ په هېواد کې د اوسپنې (۲۷) کانونه شته دي چې ترټولو مهم یې د بامیانو په ولایت کې د حاجیگک د اوسپنې کان دي. اوسپنه یې هم ښه جنسیت او زیاتې زېرمې لري.

رنگه فلزات

هغه فلزات چې له تور رنگ څخه پرته بل رنگ ولري د رنگه فلزاتو په نامه یادیږي، لکه: مس، المونیم، سپین زر، سره زر، نِکل، قلعي، سُرب او داسې نور.

د رنگه فلزاتو صنعت

مس سور بخن فلز دی چې انسانانو د لرغونو زمانو راهیسې پېژانده او گټه یې ورڅخه اخېسته د مسو او المونیمو څخه په برېښنایي ماشین الاتو او د برېښنا د انرژۍ د انتقال لپاره کار اخیستل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له سپينو او سرو زرو څخه د زيات ارزښت له امله د ګاڼې په جوړولو کې ګټه اخېستل کېږي. قلعي چې سپين رنګه فلز دی په صنعت کې ډېر کارول کېږي.

ټټاران (مسګران) په ابتدايي وسايلو سره د هېواد والو د اړتيا وړ لوښي جوړوي او زرګران هم له سپينو او سرو زرو څخه ډول ډول ګاڼې جوړوي.

زموږ په هېواد کې د مسو، سروزرو، سپينو زرو، المونيمو او د نورو رنګه فلزاتو کانونه شتون لري. د عينکو د مسو کان چې د لوګر په ولايت کې دی. د نړۍ له ښو او لويو کانونو څخه ګڼل کېږي.

زموږ هېواد د کانونو له پلوه شتمن او غني دی. د فلزاتو رااېستنه او له هغو څخه ګټه اخېستنه د کارونو په رامنځ ته کېدو او د هېواد په اقتصادي پرمختګ کې ډېر رول لري.

فعاليت

په ډلو کې د تورو او رنګه فلزاتو د اهميت په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- د هېواد د اوسپنې تر ټولو لوی کان په کوم ولايت کې موقعيت لري؟

۲-زموږ په هېواد کې د رنګه فلزاتو کوم کانونه موجود دي؟

۳- د عينکو د مسو کان په کوم ځای کې موقعيت لري؟

کورنۍ دنده

د فلزاتو د اقتصادي ارزښت په اړه خپلو کتابچو کې څو کرښې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترکاڼي او حجاري

پوښتنه

ستاسو په آند، له ډبرو او لرګیو څخه په کومو برخو کې ګټه اخیستل کیږي؟

الف) ترکاڼي

هغه کسب دی چې له لرګیو څخه ښکلي وسایل لکه:صندوقونه،دروازې، کړکۍ، مېزونه، څوکۍ او داسې نور جوړوي. زموږ په هیواد کې د لرګیو صنعت له پخوا وختونو څخه دود دی. ترکاڼانو به له لرګیو څخه ډول ډول کړکۍ، ورونه(دروازې)، مېزونه، څوکۍ او داسې نور وسایل په بېلابېلو بڼو او ډولونو سره جوړول. د نورستان ولایت د لرګیو څوکۍ، مېزونه، صندوقونه او کړکۍ ډېرې ښکلې او ارزښتناکې دي او تل د ګرځندویانو د پام وړ ګرځېدلې دي. په ختیځو او سوېلي ولایتونوکې ترکاڼان د کورونو او جوماتونو چتونه په بېلابېلو بڼو سره ښکلي کوي چې د کورونو او جوماتونو ښکلا پرې زیاتیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دغه صنعت ودې او پراختيا ته د دولت په پاملرنه زموږ د خلکو لپاره د کارونو او بوختياوو ښې آسانتياوې برابرېږي او د هېواد اقتصاد پرې پياوړی کېږي.

ب) حجاري

د زينتي وسايلو او لوښوجوړولو په موخه د ډبرو کېندلواو توګولو ته حجاري وايي. د حجاري صنعت زموږ په هېواد کې له پخوا څخه دود دی، د هېواد تکړه ډبر توړونکي د مرمرو او رخام له ډبرو څخه د کورونو او تعميرونو لپاره ډول ډول زينتي ډبرې او بېلابېل لوښي، لکه: پياله، ګيلاس، چايجوش، ميز او داسې نورجوړوي چې د هېواد په دننه او بهر کې د ښه بازار په درلودلو هنري او تاريخي اهميت لري.

د حجاري فابريکې په جلال آباد، هلمند او هرات ولايتونو کې جوړې شوې دي چې له توليد څخه يې د هېواد په دننه کې ګټه اخېستل کېږي او بهر ته هم لېږدول کېږي.

فعاليت

په ډلو کې د ترکاڼۍ او حجارۍ صنعت په اړه خبرې اترې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- ترکاڼان له لرګيو څخه کوم شيان جوړوي؟

۲- د لرګيو په صنعت کې زموږ د هېواد کوم ولايتونه مشهور دي ؟

۳- ډبر توړونکي له ډبرو څخه کوم شيان جوړوي؟

کورنۍ دنده

په کوم ځای کې چې ژوند کوئ، د هغو شيانو نومونه چې له لرګيو څخه جوړيږي، په خپلو کتابچو کې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوداګري

د څپرکي موخې

زده کوونکي به د دې څپرکي په پای کې لاندې موخوته ورسېږي.

- د سوداګرۍ په مفهوم پوه شي.
- د داخلي او بهرنۍ سوداګرۍ په اقتصادي اهمیت پوه شي او هغه یو له بله سره توپیرکړای شي.
- د هېواد د صادراتو او وارداتو په اړه توضیحات ورکړای شي.
- د سوداګرۍ او د هغه له اقتصادي اهمیت سره مینه پیدا کړي.

درې څلویښتم لوست

سوداګري

پوښتنه: ستاسو په فکر، سوداګري د یوه هېواد په اقتصاد کې څه رول لري؟

انسانان د خپلو اړتیاوو د پوره کولو لپاره دې ته اړ دي، هغه توکي چې خپله یې تولید کړې وي پر نورو وپلوري او د خپلې اړتیاوړ توکي له نورو څخه ترلاسه کړي،دې ته سوداګري وایي. په بل عبارت، د ګټې په موخه د توکو اخیستلو او پلورلو ته سوداګري وایي.

سوداګري دوه ډوله ده: داخلي سوداګري او بهرنۍ سوداګري.

د هر هېواد پراختیا او پرمختګ د توکو په ډېر تولید پورې تړلې وي، څومره چې د هېواد صادرات ډېر وي، په هغه کچه بهرني اسعار (پیسې) هغه هېواد ته راوړل کېږي او پیسې یې ارزښت پیدا کوي او اقتصاد یې پیاوړی کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان داسې یو هېواد دی چې له وچې سره تړلی دی او له سمندرونو سره مستقیمه لار نه لري، خو له دې سره د نړۍ له زیاترو سوداګریزو بازارونو سره اړیکې لري.

د افغانستان سوداګري په کرنیزو (زراعتي) محصولاتو، د څارویو په تولیداتو او لاسي صنایعو باندې ولاړه ده.

افغانستان هر کال ډېرې تازه او وچې مېوې، لکه: پسته، بادام، څلغوزي، ممیز او داسې نور پاکستان، هندوستان، اروپا او امریکا ته لېږدوي.

زموږ د هېواد صادراتي توکي د څارویو تولیدات، پوستکي، د قره قل پوستکي او کولمې دي چې د اروپا او نورو هېوادونو بازارونو ته لېږدول کېږي چې په پایله کې یې ډېر خارجي اسعار (پیسې) هېواد ته راځي او د هېواد د اقتصاد په پرمختګ کې مهم رول لري.

فعالیت

په ډلو کې د سوداګرۍ د ګټو په اړه په خپلو منځونو کې خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- سوداګري څه ته وايي؟

۲- زموږ د هېواد سوداګري په کومو شیانو ولاړه ده؟

۳- زموږ د هېواد تر ټولو ډېر صادراتي توکي کوم دي؟

کورنۍ دنده

د افغانستان د صادراتو په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داخلي سوداګري

پوښتنه

ستاسو په آند، داخلي سوداګري د هېواد په اقتصادکې څه اهميت لري؟

له يوې سيمې څخه بلې سيمې ته د ګټې اخېستنې په موخه د اضافي محصولاتو انتقالولو ته داخلي سوداګري وايي.

داخلي سوداګري نه يوازې ښارونه يو له بل سره نښلوي، د هېواد د بېلابېلو قومونو او قبايلو ترمنځ ټولنيزې، کلتوري او اقتصادي اړيکې هم ټينګوي او پراخوي. سوداګر له کليو څخه ښارونو ته سوداګريز توکي لېږدوي او په مقابل کې د اړتيا وړ شيان د هېواد له لويو ښارونو څخه کليو او ولسواليو ته انتقالوي چې له دې فعاليت څخه سوداګران ګټه ترلاسه کوي او د خلکو اړتياوې هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوره کوي.

په عمومي توګه د هېواد سوداګران صنعتي اومه توکي، مېوې، د لاسي صنايعو توليدات او څاروي په ښارونوکې پلوري او په بدل کې د خلکو د اړتيا وړ شيان اړوندو سيمو ته انتقالوي.

فعاليت

په ډلو کې د داخلي سوداګرۍ په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- د کليو او ښارونو د خلکو ترمنځ د داخلي سوداګرۍ رول بيان کړئ.

۲- داخلي سوداګر د کليو او ښارونو ترمنځ کوم شيان انتقالوي؟

۳- ستاسو داستوګنې په سيمه کې کوم شيان پلورل او پېرودل کيږي؟ نوم يې واخلئ.

کورنۍ دنده

د داخلي سوداګرۍ په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهرنۍ سوداګري

پوښتنه

ستاسو په آند، بهرنۍ سوداګري څه اهمیت لري؟

صادرات

نورو هېوادونو ته د خرڅلاو او یا د بدلېدو په موخه د کالیو او نورو توکو لېږدولو ته صادرات وايي. صادرات د هېواد د اقتصاد په وده او پراختیا کې ډېر اهمیت لري، له دې کبله باید د صنعتي تولیداتو او زراعتي محصولاتو پراختیا او لوړوالي ته پام وشي، چې زموږ د خلکو اړتیاوې پوره او اضافي محصولات مو له هېواد څخه بهر ته صادر شي.هغه هېواد چې نورو هېوادونو ته ډېر کالي او توکي صادر وي، په هماغه کچه یې خپل اقتصاد لوړېږي.

زموږ د هېواد صادرات دادي: پنبه، وچې او تازه مېوې، وړۍ، کُلمې، پوستکي د قره قل پوستکي او طبي نباتات، لکه: زعفران، زیره، هنګ، شیرین بویا(خوږه ولې)، د لاسي صنایعو محصولات، لکه: غالۍ او داسې نور، چې له صادرولو څخه یې زموږ هېواد ته بهرني اسعار را وړل کېږي او د اقتصادي ودې لامل کېږي.

واردات

زموږ هېواد کرنیز محصولات او صنعتي توکي تولېدوي. د دې لپاره چې زموږ د هېواد اقتصاد په کرنیزو محصولاتو، مالدارۍ او لاسي صنایعو ولاړ دی او صنعت یې ښه وده نه ده کړې چې د هېواد ټولې اړتیاوې پوره کړي، نو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړتيا وړ توکي، لکه: نفت، گيس (طبيعي گاز)، خوراکي توکي، د ودانيو توکي، نقليه وسايط، درمل، د برېښنا سامان آلات او داسې نور له نورو هېوادنو څخه واردېږي.

د دې لپاره چې د کاليو او توکو د واردولو مخه ونيسو او يا تر يو بريده پورې هغه لږ کړو، نو بايد د خپل هېواد توليداتو او محصولاتو ته پام وکړو.

زموږ په هېواد کې د کرنې لپاره ځمکې شته چې د اوبو له زېرمو او زراعتي ماشينونو څخه په کار اخيستلو سره کولای شو کرنيز محصولات اوچت کړو.

په همدې توگه، د کانونو، نفتو او گازو له رااېستلو سره کولای شو، د هېواد صنعت پراخه کړو، د هېواد کورنۍ اړتياوې حل او هم اضافي محصولات بهرته ولېږدوو.

فعاليت

په ډلو کې د صادراتو او وارداتو په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- د افغانستان ترټولو مهم صادراتي توکي کوم دي؟

۲- صادرات څه ته وايي؟

۳- د هېواد واردات څرنگه کمولای شو؟

کورنۍ دنده

په خپلو کتابچو کې د هغو شيانو نومونه وليکئ چې له هېواد څخه بهر ته لېږدول کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زموږ د هېواد بندرونه

پوښتنه

کله د هېواد له کوم بندرڅخه تېرشوي یاست؟

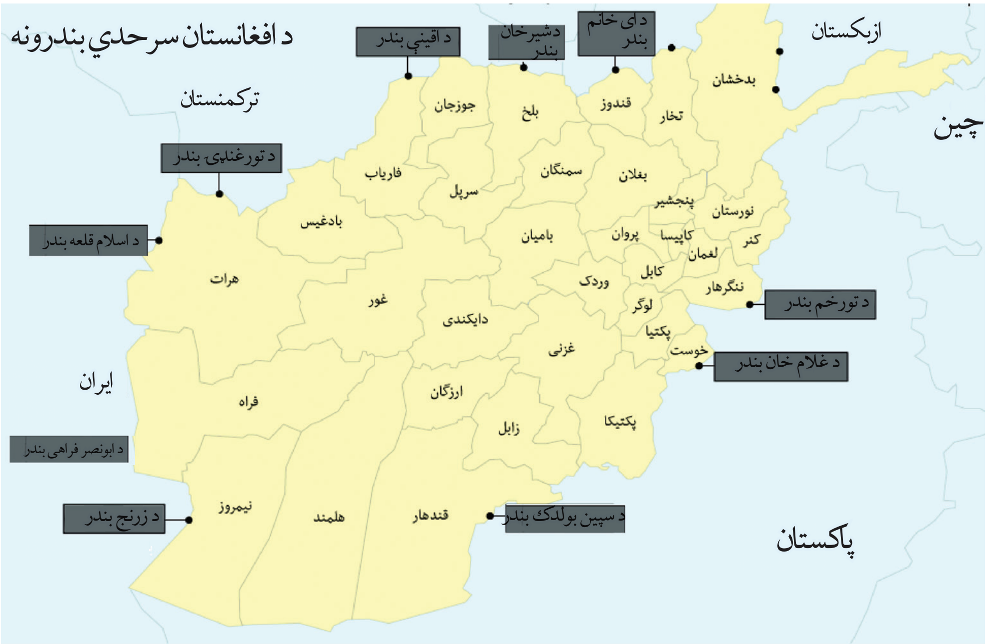

بندر د دوو هېوادونو ترمنځ هغه سرحدي نقطه ده چې د خلکو او سوداګريزو مالونو تګ راتګ او حمل ونقل پکې کيږي.

هغه هېوادونه چې له سمندر سره نښتي دي، سمندري بندرونه لري. خو هغه هېوادونه چې له سمندر سره لاره نه لري، د وچې بندرونه لري. زموږ د هېواد مهم بندرونه حيرتان، د آقيني، آی خانم، شيرخان، تورغوندی، اسلام قلعه، زرنج، تورخم، غلام خان، سپين بولدک او ابونصرفراهي دي.

د تورخم بندر: دا لويه سوداګريزه لاره ده. د افغانستان او پاکستان ترمنځ له ګڼې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوښې څخه دکه سیمه ده چې د ډیورنډ د تحمیلي کرښې په اوږدو کې پرته ده.

د سپین بولدک بندر: دا بندر د کندهار ولایت په سویل کې د ډیورند د تحمیلي کرښې په اوږدو کې موقعیت لري او د افغانستان او پاکستان ترمنځ دویم لوی بندر دی.

د حیرتان بندر: د حیرتان بندر د بلخ ولایت په شمال، د افغانستان او ازبکستان ترمنځ پوله کې پروت دی، زموږ هېواد د منځنۍ آسیا له هېوادونو سره نښلوي او زموږ د هېواد یو مهم سوداګریزو بندر شمېرل کېږي.

د تورغونډۍ بندر: دا بندر افغانستان له ترکمنستان سره چې د افغانستان او منځنۍ آسیا د هېوادونو تر منځ مهمه سوداګریزه لاره ګڼل کېږي، نښلوي.

د اسلام قلعه بندر: د افغانستان او ایران ترمنځ سرحدي سیمه ده چې د هرات ولایت لویدیځ لوري ته موقعیت لري.

د بندرونو شتون د یوه هېواد لپاره ډېر مهم او حیاتي دی. له دغو لارو څخه د خلکو او د سوداګریزو مالونو تګ راتګ او لیږد رالیږد کېږي. له بندرونو څخه لاس ته راغلي ګټه زموږ د هېواد د عوایدو مهمه برخه ده.

فعالیت

په ډلو کې د هېواد د مهمو بندرونو په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- د افغانستان د بندرونو نومونه واخلئ؟

۲- د تورغونډۍ د بندر په اړه معلومات ورکړئ؟

۳- د تورخم بندر زموږ هېواد له کوم هېواد سره نښلوي؟

کورنۍ دنده

د بندر ونو د اقتصادي اهمیت په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم څپرکی

د ژوند چاپېریال

د څپرکي موخې

زده کوونکي به د دې څپرکي په پای کې لاندې موخوته ورسېږي.

- د ژوند د چاپېریال په ګټو به پوه شي.
- د مختلفو سیمو اقلیم به وپېژني.
- د خپل هېواد د اقلیمونو ډولونه به تشریح کړي.
- د برېښنا د تولید د څرنګوالي او ارزښت په هکله به تشریحات ورکړي.
- د هېواد د کانونو، زیرموو د اهمیت او ارزښت په هکله به پوه شي.

اوو څلوېښتم لوست

د ژوند چاپېریال

پوښتنه: ستاسو په آند، انسانان د خپل ژوند د چاپېریال د پاک ساتلو لپاره ولې کوښښ کوي؟

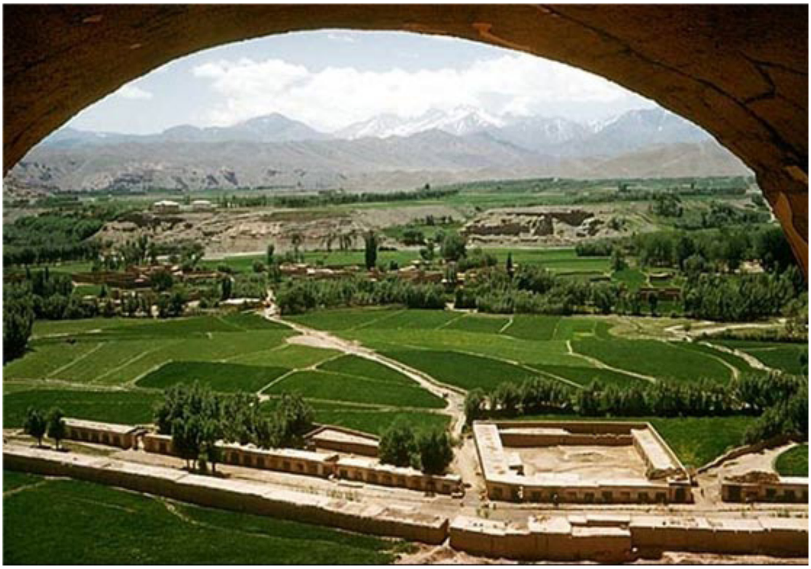

د ژوند د چاپېریال ساتل د اوسېدلو ځای د پاک او سمسور ساتلو په معنا دی.

د ژوند د چاپېریال ساتل د روغ جسم او غوره ژوند لپاره ضروري دی.

فاضله توکي، لوګي، خځلې، خاورې او دوړې د ژوند د چاپېریال د ککړتیا او د بېلابېلو ناروغیو لامل ګرځي. چې باید په ټاکلو او مناسبو ځایونو کې وغورځول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کور، جومات، مدرسه، ښوونځی، لارې، د کرنې ځمکې، باغونه، د سيل ځايونه، ويالې، سيندونه، ځاګانې، کاريزونه، چينې او نور چې د ژوند چاپېريال دی بايد پاک وساتل شي او د ونو او ځنګلونو له پرېکولو څخه يې ډډه وشي.

د کورنيو مشرانو او ښوونکو ته پکار ده چې زده کوونکو ته د ژوند د چاپېريال د پاک ساتلو په اړه ګټورې لارښوونې وکړي.

پاکوالی د روغتيا لپاره ډېر ضرور دی له دې امله بايد خپل ځان او چاپېريال پاک او سمسور وساتو. افغانستان زموږ د ټولو ګډ کور دی. د هغه پاک او سمسور ساتل د هر افغان دنده ده.

فعاليت

په ډلو کې د ژوند د چاپېريال د پاک ساتلو په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- د ژوند چاپېريال څه شی دی؟

۲- ناپاکه چاپېريال څه زيانونه لري؟

۳- کوم شيان د ژوند چاپېريال ککړوي؟

کورنۍ دنده

د ژوند د چاپېريال د ساتلو په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اته څلوېښتم لوست

اقليم

پوښتنه

ويلاى شئ چې ستاسو د استوګنځي هوا څرنګه ده؟

اقليم، د هوا د حالاتو، لکه: تودوخه، اورښت، رطوبت او داسې نورو منځنى حد دى چې له ډېرشو کلونو څخه زيات په يوه سيمه کې تکرار شي.

د ځمکې د کرنې د سيمو اقليم د استوا له کرښې او له سمندر څخه د لرېوالي او د بحر له سطحې سره د لوړوالي د اختلاف له امله جلاجلا دى چې په لاندې ډول دي:

معتدل اقليم

په دغه اقليمي سيمه کې د کال په اوږدوکې بارانونه اوري، هوا يې نه ډېره توده او نه ډېره سړه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قطبي اقليم

د کال په اوږدو کې سوړ، وچ او کنګل وي.

غرنی اقلیم

د ارتفاع او لوړوالي له امله سوړ او واورین وي.

صحرايي اقليم

د کال په اوږدو کې تود او وچ وي او لږ باران پکې اوري.

نيمه صحرايي اقلم

اوړی يې تود، وچ او ژمی يې سوړ او واورين وي.

مديترانه يي اقليم

اوړی يې تود، وچ او ژمی يې معتدل او باراني وي.

اقليمي سيمې د ژويو او نباتاتو د ودې لپاره مناسبې سيمې دي. په دې توګه، د نباتاتو د کرښې لپاره د هرې سيمې د اقليم پېژندل اړين دي.

فعاليت

په ډلو کې د اقليم د ځانګړتياوو په اړه په خپلو کې خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- اقليم تعريف کړئ؟

۲-د اقليمونو د ډولونو نومونه واخلئ؟

۳- د صحرايي اقليم هوا څرنګه ده؟

کورنۍ دنده

د خپلې سيمې د اقليم په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان اقليم

پوښتنه

څه فکر کوئ، ستاسو سيمه څه ډول اقليم لري؟

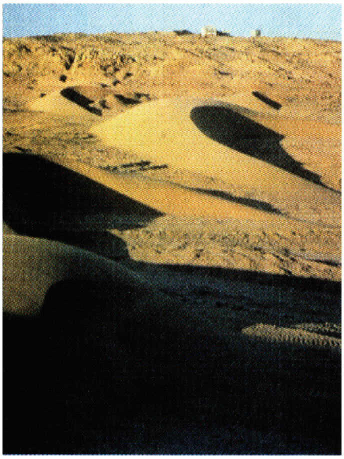
د صحرايي سيمه

مديترانه يي سيمه

افغانستان يو غرنی هېواد دی. د شمالي نيمي کرې په معتدله سيمه کې د استوا له کرښې او د هند له سمندره لرې پروت دی چې لاندې اقليمونه لري:

۱ - صحرايي اقليم

زموږ د هېواد سهيل لوېديځې سيمې، لکه: فراه، لښکرگاه او نيمروز، صحرايي اقليم لري چې هلته باران لږ اوري، ورځې يې تودې او شپې يې سړې وي.

۲ - نيمه صحرايي اقليم

زموږ د هېواد شمالي ولايتونه نيمه صحرايي اقليم لري؛ يعنې دوبی يې تود، وچ او ژمی يې په نسبي توگه سوړ او واورين وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- غرنی اقلیم

د هېواد غرنۍ سیمې د ارتفاع له امله سړه هوا لري او په لوړو سیمو کې يې تل په ژمي کې واورې اوري.

۴- مدیترانه يي اقلیم

د ننگرهار، کونړ او لغمان ولایتونه مدیترانه يي اقلیم لري. اوړی يې تود او وچ او ژمې يې معتدل او باراني وي. په دغو ولایتونو کې د نارنج، مالتې او لیمو ونې ښه حاصل ورکوي.

زموږ هېواد د بېلابېلو اقلیمونو د لرلو له امله د ډول ډول غلو او باغونو د روزلو وړتیا لري چې د هرې سیمې اقلیمي ځانگړتیاوو ته په پام سره د هماغې سیمې د اقلیم ځانگړي نباتات پکې کرل کېږي.

فعالیت

په ډلو کې د اقلیمي ځانگړتیاوو د ډولونو په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- د ننگرهار، کونړ او لغمان ولایتونه څه ډول اقلیم لري؟

۲- زموږ د هېواد کومې سیمې صحرایي اقلیم لري؟

۳- د نیمه صحرایي اقلیم ځانگړتیاوې بیان کړئ؟

کورنۍ دنده

د افغانستان د اقلیم په اړه څو کرښې په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د برېښنا تولید

پوښتنه

څه فکر کوئ، برېښنا څرنګه تولید پرې؟

برېښنا هغه انرژي ده چې د تودوخې د رامنځته کېدو، روښنايي او د ماشينونو په کار اچولو او داسې نورو برخو کې ورڅخه ګټه اخيستل کېږي.

افغانستان يو غرنی هېواد دی چې له غرونو څخه يې ډېر سيندونه سرچينه اخلي. هغه اوبه چې له غرنيو سيمو څخه هوارو سيمو ته رابهيږي، د يوې قوي لرونکي دي چې خلکو له پخوا څخه تر نن پورې له هغو څخه ډول ډول ګټې اخيستي دي؛ د بېلګې په توګه: خلک د کرنې په برخه کې له اوبو څخه د ګټې اخيستلو سربېره داوبو له قوې څخه د ژرندو او پايکوګانو په فعالولو او د توربينونو په نصبولو سره برېښنا توليد او له هغې څخه په روښنايي، د ماشينونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کار اچولو او داسې نورو برخو کې ګټه اخلي. تردې مهاله، زموږ په هېواد کې د برېښنا ډېر بندونه پرسيندونو ودان شوي دي چې مهم بندونه يې، د ماهيپر، نغلو، سروبي، درونټې، کجکي، جبل سراج، پلخمري او سلما بندونه دي. د دې بندونو برېښنا د هوايي او د ځمکې لاندې لينونو او کېبلونو په واسطه ښارونو او فابريکو ته لېږدول شوې ده.

زموږ په هېواد کې پر دې سربېره چې د اوبو له برېښنا څخه کار اخلي، د لمر او باد له انرژۍ څخه هم برېښنا ترلاسه کوي. حرارتي برېښنا د طبيعي ګازونو، نفتو او د ډبرو سکرو له انرژي څخه توليديږي. نن په نړۍ کې له هسته يي انرژۍ څخه هم زياته برېښنا توليد وي.

فعاليت

په ډلو کې د برېښنا د توليد په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- خلکو په پخوا وختونو کې د اوبو له قوې څخه څرنګه کار اخيسته؟
۲- له اوبو څخه څنګه کار اخيستلای شو؟
۳- د سيند له اوبو څخه برېښنا څرنګه ترلاسه کېږي؟

کورنۍ دنده

د خپل هېواد د برېښنا د بندونو نومونه په خپلو کتابچو کې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان کانونه او طبیعي زېرمې

پوښتنه

ستاسو په آند، د افغانستان مهم کانونه کوم دي؟

کان هغه ځای ته ویل کېږي چې په هغې کې د فلزاتو ډولونه او قیمتي ډبرې شتون لري.

افغانستان د ځمکنیو زېرمو او کانونو له امله شتمن هېواد دی. زموږ په هېواد کې کانونه او طبیعي زېرمې، لکه: سره زر، سپین زر، لاجورد، زمرد، جست، مس، د ډبرو سکاره، طبیعي ګاز، نفت، مالګه، سلفر، ګوګړ، ګچ او داسې نور شتون لري.

د نفتو او طبیعي ګازونو زېرمې د تخار، کندز، جوزجان، فاریاب، بادغیس، هرات، پکتیکا او نورو ولایتونو کې تثبیت شوي دي. همداراز، د مسوکان د لوګر ولایت د عینکو په سیمه کې او د اوسپنې کان د بامیانو ولایت د حاجي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګک په سیمه کې موقعیت لري.

له بده مرغه تراوسه پورې د ځمکې لاندې له زیاترو زېرمو څخه په ښه او فني ډول ګټه نه ده اخېستل شوې. د ډېرو سکاره چې د تودوخې لپاره ورڅخه کار اخیستل کېږي، د بغلان ولایت د کرکر او آشپشتې له کانونو او د سمنګانو د دره صوف څخه او مالګه د تخار او هرات له نمکسار څخه لاسته راځي.

همدارنګه زینتي ډبرې، لکه: مرمر او رخام د غزني ولایت په جاغورې، ننګرهار، هلمند، کندهار، غوربند، میدان وردګ او پر نورو سیمو کې په پریمانه توګه موندل کېږي.

د کاني زېرمو صحیح او فني استخراج پرته له دې چې خلکو ته د کار زمینه برابروي، زموږ د هېواد د اقتصاد په لوړوالي کې هم ډېر ارزښتناک رول لري.

فعالیت

په ډلو کې د طبیعي زېرمو او د کانونو د اهمیت په اړه خبرې وکړئ.

ځواب ورکړئ

۱- زموږ د هېواد په کومو ولایتونو کې د نفت او ګازو زېرمې شته لري؟

۲- د زینتي ډبرو نومونه واخلئ؟

۳- د ډېرو له سکرو څخه څ ه کار اخیستل کېږي؟

کورنۍ دنده

د عینکو د مسو د کان په اړه په خپلو کتابچو کې څو کرښې ولیکئ.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library